

Selina Koskiniemi

Kansainvälisesti adoptoineiden perheiden biologisten lasten kokemukset adoptiosta

Opinnäytetyö

Syksy 2019

SeAMK Sosiaali- ja terveysala

Sosionomi (AMK)

SeAMK

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveysala

Tutkinto-ohjelma: Sosionomi (AMK)

Tekijä: Selina Koskiniemi

Työn nimi: Kansainvälisesti adoptoineiden perheiden biologisten lasten kokemukset adoptiosta

Ohjaaja: Arja Hemminki

Vuosi: 2019

Sivumäärä: 75

Liitteiden lukumäärä: 2

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia kansainvälisesti adoptoineiden perheiden biologisten lasten kokemuksia adoptiosta. Opinnäytetyöhön haastateltiin viittä (5) 20 – 27-vuotiasta lapsuudessaan perheensä kanssa adoptioprosessin läpikäynyttä nuorta aikuista. Kaikki heistä olivat olleet perheensä ensimmäisen adoption aikaan alle 12-vuotiaita. Haastateltavien perheiden adoptioiden kohdemaat olivat Etelä-Afrikka ja Kiina.

Työ toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Haastattelut toteutettiin puolistrukturoidulla teemahaastattelulla ja vastaukset teemoiteltiin. Aineiston analyysissä oli myös aineistolähtöisen analyysin piirteitä. Haastattelut toteutettiin haastattelurungon avulla, mutta kysymysten järjestys saattoi vaihdella keskustelun edessä haastattelutilanteesta riippuen. Haastattelurunko koostui kolmesta teemasta, joita olivat adoptiota edeltävä aika ja adoptioprosessi, adoptiomatka ja kotona Suomessa. Näiden kolmen teeman pohjalta myös tutkimustulokset on kasattu.

Tutkimustuloksista käy ilmi, että adoptio oli herättänyt kaikissa haastateltavissa paljon tunteita ja he kuvailivat adoptiolla olleen suuri merkitys heidän elämässään. Haastateltavat muistivat tarkkaan prosessin eri vaiheet. Prosessi oli heille merkityksellinen ja mieleenpainuva elämänvaihe. Tunteikkaimmat hetket adoptioprosessissa olivat lapsiesityksen saaminen ja luovutustilanne. Näistä hetkistä haastateltavilla oli hyvin yksityiskohtaiset muistot. Haastateltavat eivät kokeneet, että adoptio olisi vaikuttanut heidän vanhemmuuden kokemukseensa.

Haastateltavien myönteisiin kokemuksiin adoptiosta voi vaikuttaa omalta osaltaan myös se, että heidän vanhemmillaan oli kokemusta lapsen kasvattamisesta ja vanhemmuuden taitoja on voitu arvioida jo adoptioprosessin aikana sen perusteella, millaisia vanhempia vanhemmat olivat perheen biologiselle lapselle.

Avainsanat: adoptio, kansainvälinen adoptio, adoptiovanhemmat, adoptiolapsi

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Degree Programme in Social Services

Specialisation: Bachelor of Social Services

Author: Selina Koskiniemi

Title of thesis: Biological Children's Experiences of Adoption in Families Involved in International Adoption

Supervisors: Arja Hemminki

Year: 2019

Number of pages: 75

Number of appendices: 2

The purpose of this study was to examine the experiences of adoption amongst biological children in families that adopted. Five 20-27-year old young adults, who have been through the adoption process with their family, have been interviewed for this study. All of the participants were under the age of 12 during their families' first adoption. The countries of destination in the adoptions amongst the participants in this study were South Africa and China.

This was a qualitative study with semi-structured interviews, and the answers were categorized by themes. The data was analyzed using content analysis. The interviews were carried out by using an interview frame, but the order of the questions varied depending on the interview situation. The interview frame consisted of three themes: the time previous to the adoption, the adoption process, and the adoption trip and the time in Finland. The research results are gathered from these three themes.

The research results indicate that adoption triggered a lot of emotions among interviewees and they pictured the adoption having a big impact on their lives. The adoption process was a significant and a memorable time in their lives. The interviewees remembered the specifics of the adoption process. The most emotional and memorable moments in the adoption process were the moments where they were told of the child, and the moment of getting the child. The research shows that the interviewees did not experience the adoption as having an impact on their experience as a parent.

The positive perspective regarding adoption among the participants may be due to the parents already having experience with raising children, and their parental skills could be evaluated during the adoption process.

Keywords: adoption, international adoption, adoptive parents, adoptive child

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	1
Thesis abstract.....	2
1 JOHDANTO	5
2 ADOPTION MÄÄRITTELY	7
2.1 Adoption historia Suomessa	8
2.2 Kansainvälinen adoptio	9
2.3 Kotimaan adoptiot	10
2.4 Adoption kustannukset ja vanhemman etuudet	12
2.5 Adoptioprosessi.....	13
3 ADOPTIO LASTENSUOJELUNA.....	19
3.1 Adoption näkökulma lastensuojelussa	19
3.2 Adoption ja lastensuojelun eroavaisuudet.....	22
4 ADOPTIOLAINSÄÄDÄNTÖ	24
4.1 Yleiset säännökset ja adoption edellytykset.....	24
4.2 Adoption oikeusvaatimukset	25
4.3 Adoptioneuvonta ja kansainvälinen adoptiopalvelu.....	26
4.4 Lupamenettely ja adoption vahvistaminen	28
4.5 Adoptiolapsen oikeus pitää yhteyttä aikaisempaan vanhempaansa	29
4.6 Erinäiset säännökset.....	29
5 SISARUUS PERHEESSÄ.....	30
5.1 Asema sisaruuskattraassa	30
5.1.1 Esikoiset.....	32
5.1.2 Keskimmäiset.....	34
5.1.3 Kuopukset.....	35
5.2 Ainoat lapset	36
6 TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN	38
6.1 Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus	38
6.2 Puolistrukturoitu teemahaastattelu	39
6.3 Teemoittelu aineiston analyysissä.....	39
6.4 Tutkimuksen taustatiedot	41
6.5 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus	42

7 TUTKIMUSTULOKSET	44
7.1 Adoptiota edeltävä aika ja adoptioprosessi	44
7.1.1 Sisaruksen muistikuvat adoptioprosessista.....	46
7.1.2 Sisaruksen ajatukset ja tuntemukset prosessin aikana	48
7.1.3 Adoptiomatkaan valmistautuminen	49
7.2 Adoptiomatka	51
7.3 Kotona Suomessa.....	55
7.3.1 Sisaruussuhde	55
7.3.2 Vanhemmuus adoptioperheessä	58
7.3.3 Sosiaaliset suhteet.....	59
7.3.4 Adoption vaikutus perheeseen.....	61
7.3.5 Adoption merkitys perheen biologiselle lapselle.....	63
8 JOHTOPÄÄTÖKSET	65
9 POHDINTA	68
LÄHTEET	71
LIITTEET.....	75

1 JOHDANTO

Kesällä 2018 pohdin pian edessä olevan opinnäytetyöprosessin aloittamista ja mahdollisia aiheita. Jo silloin mielessäni oli ajatus adoptiosta aiheena, mutta en vielä tuolloin ollut varma, mistä näkökulmasta aihetta tarkastelisin. Ehdotin useita vaihtoehtoja opettajille ja heidän mielestään sisaruussuhteen tarkasteleminen adoptiönäkökulmasta olisi mielenkiintoinen ja erilainen opinnäytetyön aihe.

Mielenkiintoni lastensuojelua kohtaan oli syy hakeutua alalla ja olenkin jo opintojeni aikana työskennellyt lastensuojelun työpaikoissa, sosiaaliohjaajana sekä perheyöntekijänä. Adoptio on liian vähän käsitelty ja usealle vieras, kysymyksiä herättävä, hyvin ajankohtainen lastensuojelun osa-alue. Adoptioiden määrä on 2000-luvulla kasvanut merkittävästi, minkä vuoksi sosiaalialan ammattilaisten on ymmärrettävä yhä enemmän aiheesta. Adoptiolasten määrä myös sosiaali- ja terveystalveissa on kasvanut ja jatkuvasti muuttuvana työkenttänä ammattilaisten on mukauduttava tarpeeseen. Kiinnostukseni adoptiosta aiheena johtaa juurensa myös omista henkilökohtaisista ja lähipiirin kokemuksista. Suvussani on useita adoptioperheitä.

Etsiessäni tietoa adoptiosta huomasin, ettei adoptioperheiden biologisten lasten kokemuksista löytynyt tietoa. Tiedon puute saattaa johtua myös siitä, ettei aikuisikäiseksi kasvaneita kansainvälisesti adoptoituja ole Suomessa tutkittu paljoakaan, jolloin adoptiota ei ole tarkasteltu myöskään adoptiosisarusten näkökulmasta. Tutkimukseeni halusin haastateltavaksi aikuisia adoptioperheiden biologisia lapsia. Aikuisiksi ehtineet sisarukset ovat jo käsitelleet ja pohtineet lapsuuttaan sekä adoptiosisaruuuttaan.

Adoptiovanhemmiksi haaveilevat tutkivat aihetta laajasti, ottavat siitä selvää ja punnitsevat tilannettaan ja tulevaisuuttaan monelta eri kannalta pitkään ennen prosessiin ryhtymistä. Vanhemmat, joilla on jo biologisia lapsia, todennäköisesti miettivät perheensä tilannetta ja prosessiin ryhtymistä myös lastensa kannalta. Opinnäyte-

työlläni toivon vastaavani vanhempien mieltä askarruttaviin kysymyksiin. Pysin antamaan adoptioperheiden ja adoptiota harkitsevien lisäksi myös yhdistyksille uutta ja heille hyödyllistä tutkimustietoa adoptioperheiden sisaruussuhteista.

Opinnäytetyössäni käydään aluksi läpi adoption määritelmä. Määritelmässä käsitellään hieman adoption erilaisia adoptiomuotoja, tilastotietoja, kustannuksia sekä adoptioprosessia ja sen kulkua. Adoptio lastensuojeluna -luvussa käsitellään adoption lastensuojelullista näkökulmaa, adoption ja lastensuojelun eroavaisuuksia sekä adoption historiaa Suomessa. Adoptiolainsäädännöstä on nostettu esille vain ne lainsäädännön pykälät ja kohdat, jotka ovat yhteydessä muuhun opinnäytetyön teoriaan. Sisaruus perheessä -luvussa käydään läpi lapsen asemaa sisaruuskattraassa ja syntymäjärjestyksen merkitystä lapsuudessa ja myöhemmässä elämässä. Tutkimuksen suorittaminen -luvussa perehdytään tutkimuksen toteutukseen ja tutkimuksessa käytettyihin aineiston analysointimenetelmiin sekä tutkimuksen taustatietoihin. Tutkimustulokset painottuvat kolmeen teemaan, joita ovat adoptiota edeltävä aika ja adoptioprosessi, adoptiomatka ja kotona Suomessa. Myös haastattelut painottuivat samoihin teemoihin. Johtopäätökset ja pohdinta löytyvät opinnäytetyön lopusta.

Tutkimus on toteutettu laadullisena tutkimuksena. Tutkimuksessani ei ollut mukana yhteistyötahoja, mutta sain apua haastateltavien hankkimiseen Interpedialta ja Pelastakaa lapset ry:ltä.

2 ADOPTION MÄÄRITTELY

Tässä luvussa määritellään adoptio käsitteenä. Historiassa adoption päätarkoituksena on ollut länsimaissa suvun nimen jatkaminen ja omaisuuden perijän hankkiminen tilanteissa, joissa perillistä ei voitu biologisesti saada. Myöhemmin lapsen etu on alettu nähdä adoptiota ohjaavana periaatteena. Nykyään Suomen laki ja kansainväliset sopimukset lähtevät ajatuksesta, että adoptiossa kotia ja vanhempia tarvitsevalle lapselle etsitään perhe, jossa määräävänä periaatteena on lapsen edun toteutuminen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013, 10.) Maailmanlaajuisesti Pohjoismailla on pisin kokemus kansainvälisistä adoptioista, sillä Pohjoismaissa kansainvälinen adoptio on ollut mahdollista jo muutama vuosi toisen maailmansodan jälkeen. Suomeen ensimmäiset kansainväliset adoptiot tehtiin 1970-luvun alussa. Norja, Ruotsi ja Tanska ovat adoptoineet lapsia kansainvälisesti jo hieman aiemmin. (Kumpumäki 2013, 110.)

Adoptio, vanhan nimityksen mukaan lapseksi ottaminen, on prosessi, jolloin adoptoivan ja adoptoitavan välille muodostetaan perhesuhde ja adoptiolapsi on laillisesti vanhempiansa perijä. Adoptiossa adoptoitava menettää juridisen oikeutensa biologisiin vanhempiinsa. Suomessa adoptiot ovat olleet vuodesta 1985 niin sanottuja ”vahvoja adoptioita”. Vahvalla adoptiolla tarkoitetaan sitä, että adoptio on purkamaton ja adoptoidulla lapsella on samat oikeudet kuin biologisellakin lapsella. Adoption mahdollistamiseksi lapsesta tulee tehdä lain nimissä ”orpo”, vaikka hänen biologiset vanhempansa olisivat elossa. (Ruohio 2016, 16.)

Adoptiotoiminnan lähtökohtana on lapsen tarve saada perhe, vanhemmat ja koti, ei aikuisen halu saada lapsi (Peltonen & Timonen 2013, 13.) Tärkeintä adoptiotoiminnassa on lapsen edun turvaaminen. Adoption tärkeimpänä prioriteettina onkin löytää lapselle vanhemmat, jotka vastaavat hänen yksilöllisiin tarpeisiinsa mahdollisimman hyvin. (Adoptioperheet ry., [viitattu 25.4.2019.]) Lapsen etua arvioitaessa huomioidaan erityisesti se, miten voidaan parhaiten turvata pysyvä perhe sekä tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi lapselle, joka ei voi kasvaa ja kehittyä omassa biologisessa perheessään. (Valvira 2017a.) Tämän vuoksi adoptiovanhemmiksi pyrkiviä arvioidaan hyvin tarkasti, ja he käyvät läpi pitkän ja vaativan prosessin.

Valviran (2017b) mukaan alaikäisen lapsen adoptio voidaan vahvistaa, jos sen har- kitaan olevan lapsen edun mukaista ja on tarkoin selvitetty, että lapsi saa hyvän hoidon ja kasvatuksen. Adoptiopäätöksessä on otettava huomioon lapsen toivo- mukset ja mielipide lapsen ikä ja kehitystaso huomioiden. Vielä 1960-luvulla adop- tioperhe valittiin niin, että perhe sopi adoptiolapselle myös ulkonäöllisesti, uskonnon ja kulttuurin perusteella. (Ruohio 2016, 26.) Ruohion mukaan ajatus oli, etteivät esi- merkiksi tummaihoiset sosiaalityöntekijät sijoittaneet tummia lapsia vaaleisiin per- heisiin, koska vaaleat perheet eivät kyenneet heidän mukaansa tukemaan lasta et- nisessä identiteetissä ja rasismien kokemuksissa.

Adoptionhakijat kansainvälisessä adoptiossa ovat yleisimmin 35 – 44-vuotiaita hy- vin koulutettuja lapsettomia pariskuntia. Heillä on usein keskimääräistä korkeampi sosioekonominen asema ja he ovat iältään hieman keskimääräistä vanhempia, kuin biologisesti lapsensa saavat. Adoptionhakijasta tulee adoptioprosessin kautta sosi- aalipalvelun asiakkaita, joita he harvoin ovat ennen prosessia olleet. Heidän on yl- lättäen sopeuduttava asiakkaan rooliin ja siedettävä myös sitä, että viranomaiset tarkastelevat heidän yksityisiä asioitaan. Päätöksenteon siirtyessä viranomaista- holle, ovat epävarmuus ja voimattomuus yleisiä tunteita prosessin aikana, kuten muillakin sosiaalipalveluiden asiakkailla. Adoptiohakijoilla on yleensä takanaan ta- haton lapsettomuus ja joskus myös lapsettomuushoidot. (Eriksson 2015, 72.) Jois- sain tapauksissa perheillä saattaa olla myös omia biologisia lapsia adoptioproses- siin ryhtyessään, jos he eivät syystä tai toisesta pysty saamaan enää lisää biologisia lapsia. Toisinaan perheet ovat jo saattaneet käynnistää adoptioprosessin, kun bio- loginen lapsi ilmoittaakin yllättäen tulostaan. Adoptioajatus on siitä huolimatta jäänyt kytemään ja prosessin keskeytyessä raskauteen, käynnistetään se uudelleen myö- hemmin. Joskus biologisia lapsia voi syntyä vielä adoption jälkeenkin. Adoptioper- heet lähtevät joskus prosessiin useammankin kerran, vaikka heillä olisi jo adop- tiolapsi tai lapsia.

2.1 Adoption historia Suomessa

Historian huostaanottojen taustalla ovat olleet Suomessa 1920- ja 1930-luvuilla or- pous sekä heikko vanhemmuus, jota oli esimerkiksi lapsen synnyttäminen avioliiton

ulkopuolella. Toisen maailmansodan jälkeen 1940-luvulla huostaanoton syitä olivat lapsen hylkääminen ja vanhempien kuolema. Yleisimpiä perusteita 1950-1970-luvuilla olivat puutteelliset vanhemmuustaidot ja vanhempien sairaus. 1950-luku on Suomen adoptiohistoriassa merkittävä vuosikymmen. Yllä mainittujen syiden lisäksi sodan jälkeisenä aikana adoptoitiin paljon lapsia, joiden isä oli kuollut ja joista äiti tai sukulaiset eivät pystyneet huolehtimaan. (Parviainen 2014, 21.) 1970-luvun puoliväliin asti Suomi oli vielä luovuttajamaa. Lapsia adoptoitiin muun muassa muihin Pohjoismaihin, ensisijaisesti Ruotsiin ja Tanskaan, muutamia myös Ranskaan ja Yhdysvaltoihin. (Ruohio 2016, 21.) 1970-luvun jälkeen suomalaisten lasten adoptiot vähenivät yksinhuoltajien aseman kohentumisen, päivähoitolain sekä aborttilain uudistamisten seurauksena. (Koskinen, Sarkkinen & Svala 2014, 7.) 1980-luvulla päihdeidenkäyttö oli yleisimpiä huostaanottoperusteita riittämättömän vanhemmuuden ohella. (Parviainen 2014, 24.) 1970-luvun lopussa lapsia alettiin adoptoida kansainvälisesti myös Suomeen. Tuolloin adoptiotoiminta oli vielä järjestymätöntä eikä kansainvälisiä adoptioita säätelevää lakia ollut. Suomeen ensimmäisinä kansainvälisesti adoptoidut lapset olivat syntyperältään intialaisia, etiopialaisia ja kolumbialaisia. 2010-luvulla suurimmat luovuttajamaat ovat olleet Etelä-Afrikka, Kiina ja Venäjä. (Ruohio 2016, 22.)

2.2 Kansainvälinen adoptio

Suomessa toimivia kansainvälistä adoptiopalvelua tarjoavat Interpedia, Pelastakaa Lapset ry. ja Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimiala. Valviran (2017c) mukaan palvelunantajilla on toimilupa yhteensä 9 maan kanssa. Ne ovat Etelä-Afrikka, Kiina, Thaimaa, Kolumbia, Intia, Filippiinit, Bulgaria, Taiwan ja Kirgisia. Näiden lisäksi lapsia on adoptoitu ulkomailta Suomeen esimerkiksi Keniasta, Etiopiasta, Venäjältä, Virosta, Puolasta ja Sri Lankasta. Kansainvälisessä adoptiossa suurin osa kontakteista hyväksyy perheet, joissa on jo biologisia lapsia, mutta jotkut kohdemaat saattavat vaatia lapsettomuustodistuksen. (Adoptioperheet ry. [viitattu: 25.4.2019.])

Kansainvälisestä adoptiosta puhuttaessa mielikuva on orpojen kadulle hylättyjen lasten auttamisesta. Todellisuudessa adoptioon päätyvät lapset ovat vain harvoin orpoja. Isolla osalla heistä on biologiset vanhemmat ja sisaruksia. He ovat kuitenkin

lähtöisin puutteellisista kasvuolosuhteista ja sellaisista maista, joissa perheen ja yhteiskunnan resurssit eivät riitä kaikkien syntyneiden lasten hoitamiseen ja kasvattamiseen. Lapsen luovuttamiseen tuntemattoman henkilön kasvatettavaksi liittyy monia kulttuurisia piirteitä sekä yhteiskunnallinen paine. Vanhempien adoptioon päättymisen syytä on yhtä monia kuin on adoptiolapsiakin. Yksi syy voi olla, että yksinhuoltajaäidillä ei ole varaa eikä riittäviä resursseja kasvattaa lastaan tai, että HIV-maissa, joissa esiintyvyys on suuri, ei ole riittävästi hyvinvoivia aikuisia huolehtimaan lapsista. Joissain maissa tietty sukupuoli ei ole toivottu ja syntyvyyttä saataan rajoittaa, joten lapsen pitäminen ei ole mahdollista. Joidenkin maiden syntyvyys on niin suuri, ettei yhteiskunnalla ole riittävästi keinoja puuttua väestönkehitykseen. Lapsia voi myös syntyä epätoivottuina raiskauksien tai inestien seurauksena. (Kumpumäki 2013, 119.)

Suomeen adoptoidaan vuosittain noin 50 lasta. Vuoden 1985 jälkeen kolmen eri palvelunantajan kautta Suomeen adoptoituja lapsia on arviolta yhteensä noin 4790. (Pelastakaa Lapset ry. 2019.) Tuorein tilastollinen julkaisu adoptioiden lukumäärästä on vuodelta 2017. Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2017 kansainvälisiä adoptioita tehtiin 104 ja kotimaisia 292. Vuonna 2017 adoptioita tehtiin 41 enemmän kuin edellisellä vuonna, jolloin adoptioiden lukumäärä jäi hieman aiempia vuosia pienemmäksi. Eniten lapsia adoptioitiin Etelä-Afrikasta (21), Thaimaasta (18) ja Kiinasta (14). Lähes 2/3 kansainvälisesti adoptoiduista lapsista oli poikia. Yli puolet adoptiolapsista olivat alle 5-vuotiaita. Seitsemän kymmenestä adoptoineesta adoptoivat pariskuntana. Kahden vanhemman adoptioissa vanhempien keski-ikä oli 40-44-vuotta. (Tilastokeskus [viitattu 20.8.2019].)

Kaiken kaikkiaan maailmassa on adoptoitu kansainvälisesti noin 970 000 lasta ja vuosina 2000-2010 noin 410 000 lasta. (Ruohio 2016, 20.) Suomessa adoption parhain vuosi oli 2005, jolloin Suomeen adoptoitiin 308 lasta. (Sinkkonen & Tervonen-Arnkil 2015, 42.)

2.3 Kotimaan adoptiot

Adoptioperheet ry:n mukaan kotimaan adoptioon annetaan vuosittain noin 30 – 50 lasta. Lukuun ei ole laskettu perheen sisäisiä adoptioita, joita suurin osa kotimaan

sisällä tapahtuvista adoptioista on. Kotimaisessa adoptiossa lapsen sijoittaa kunta tai Pelastakaa Lapset ry. Kotimaan adoptiossa adoptiohakijoiden lisäksi myös lapsen biologiset vanhemmat saavat adoptioneuvontaa päätöksentekonsa tueksi. Biologinen lapsettomuus ei ole adoption este, mutta kotimaan adoption edellytyksenä on tahaton lapsettomuus. Biologiset lapset ovat este kotimaasta adoptoimiselle. (Adoptioperheet ry. [viitattu: 25.4.2019.]) Tämä ei koske tilanteita, joissa adoptoidaan perheen sisäisesti kumppanin lapsi. Tällöin biologiset lapset eivät ole este adoptiolle. Nyky-Suomessa äiti valitsee useimmiten abortin ja lapsen pitämisen väliltä, adoptio on odottavalle äidille vain harvoin vaihtoehto. (Koskinen, Sarkkinen & Svala 2014, 7.)

Avoimessa adoptiossa (open adoption) lapsen biologinen perhe ja adoptioperhe pitävät yhteyttä. Adoptiolaissa avoin adoptio on huomioitu lapsen oikeutena pitää yhteyttä syntymäperheen vanhempinsa. Tuomioistuin voi vahvistaa biologisen vanhemman ja adoptiovanhemman sopimuksen yhteydenpidosta ja tapaamisista. Edellytyksenä on, että osapuolet ovat yhteisymmärryksessä ja sopimus on lapsen edun mukainen. Avoin adoptio voi kaikessa yksinkertaisuudessaan tarkoittaa esimerkiksi kirjeenvaihtoa, lapsen kuulumisten kertomista ja valokuvien lähetystä adoptiovanhemmilta biologisille vanhemmille. Sopimuksesta riippuen yhteydenpito voi olla ajoittaista, muutaman kerran vuodessa tapahtuvaa tai hyvinkin tiivistä yhteydenpitoa kahden perheen välillä. (Smith & Logan 2004.) Suomessa on myös adoptiolaissa (L 20.1.2012/22) määritetty, että avoin adoptio on lapsen oikeus pitää yhteyttä biologiseen vanhempansa. Avointa adoptiota on pohdittu myös vaihtoehtoiseksi lastensuojelun muodoksi sijaisperheisiin sijoituksen sijaan.

Tervonen-Arnkil kertoo, että avoimesta adoptiosta tehtyjen kansainvälisten tutkimusten mukaan avointa adoptiota kritisoivat pohtivat heikentääkö jatkuva kontakti kahden perheen välillä lapsen epävarmuutta ja adoptiovanhempien sitoutumista lapseen. Tutkimuksissa on myös pohdittu vaikutusta biologiseen vanhempaan, lapsen kiintymyssuhteisiin, identiteettiin, itsetuntoon ja psykologiseen sopeutumiseen. Myönteisten näkökulmien mukaan avoimuus vähentäisi adoptiovanhempien ahdistusta ja epävarmuutta samalla lisäten realistisuutta sekä empatiaa biologisia vanhempia kohtaan. Biologiset vanhemmat pystyisivät paremmin käsittelemään pää-

töstään antaa lapsensa adoptioon, se auttaisi heidän surutyössään sekä sopeutumisessa tilanteeseen. Avoin adoptio vähentäisi lapsen hylkäämis- ja menetyskokemuksia. Lapsi voisi paremmin ymmärtää syitä, miksi biologiset vanhemmat ovat päätyneet adoptioon, jolloin tilanne tukisi myös lapsen itsetuntoa vähentäen sopeutumisvaikeuksia. (Tervonen-Arnkil 2015, 59.)

Kotimaisissa adoptioissa on paljon myös puoliavoimia adoptioita, jolloin yhteys adoptioperheen ja lapsen syntymävanhempien välillä tapahtuu palveluntajan tai kunnan sosiaalitoimen kautta. (Tervonen-Arnkil 2019.) Adoptio on juridisesti kuitenkin lopullinen, vaikka yhteydenpito lapsen biologisiin vanhempiin säilyisi avoimena tai puoliavoimena. (Pasanen & Tervonen-Arnkil 2013, 53.)

2.4 Adoption kustannukset ja vanhemman etuudet

Adoptiokustannuksilla katetaan muun muassa henkilöstömenot, toimiston ylläpito ja tukipalveluiden tuottaminen. Asiakkaan rekisteröityessä adoptioasiakkaaksi, hän maksaa 400 € suuruisen rekisteröitymismaksun. Vuosipalvelumaksu (400 €) maksetaan rekisteröitymisvuoden jälkeen vuosittain, kunnes lapsi on saapunut Suomeen. Adoptiopalvelumaksut maksetaan kolmessa erässä. Ensimmäinen erä (1600 €) adoptioluvan hakemisen yhteydessä, toinen erä (1900 €), kun hakemusasiakirjat lähetetään ulkomaille ja kolmas erä (1400 €), kun virallinen lapsitieto saadaan. Ensimmäiseen erään sisältyy asiakirjojen laillistus ulkoministeriössä ja lähetystöissä tai apostillointi maistraatissa, kääntäjien veloitus, postimaksut sekä paikallisten viranomaisten hallintomaksut. Toiseen erään kuuluu lastenkodille tai sijaisperheelle maksettava hoitomaksu, tulkin ja/tai asianajajan palkkio, kääntäjien veloitus, postimaksut ja seurantaraporttien käsittely ja postitus. Jos perhe adoptoi useamman lapsen (sisarukset) kerralla, he maksavat jokaisesta sisaruksesta 500 €. Lisäksi kontakteilla ja kohdemailla voi olla muita kustannuksia. Adoptioluvan pidentäminen veloittaa 350 €. (Interpedia 2019a.)

Adoptiovanhempi voi saada Kansaneläkelaitoksesta osittain samoja perhe-etuuksia kuin biologisetkin vanhemmat. Adoptiovanhempi ei voi saada äitiysrahaa, mutta hän voi saada pidemmän vanhempainrahakauden. Kansainvälisesti adoptoivat voivat

hakea Kelasta adoptiotukea adoptiosta aiheutuviin kustannuksiin. Kuluja voi aiheutua virallisten asiakirjojen kääntämisestä, matka- ja asumiskuluista, palvelunantajan maksuista, paikallisten asiamiesten palkoista sekä maakohtaisista hallintokuluista. Adoptiotuen suuruus määräytyy lapsen kotimaan mukaan. Lapsen sijoituksen tapahtuessa 1.1.2019 jälkeen adoptiotukea on saanut Taiwanista 9000 €, Thaimaasta 5000 € ja muista maista 7000 €. Jos perhe adoptoi samalla kertaa useamman lapsen, toisesta ja sitä seuraavista maksetaan 30 % täydestä tuen määrästä. Lisäksi perheet voivat saada monikkoperheille suunnattuja perhe-etuuksia. Edellytys etuuskien saamiselle on, että adoptiovanhempi on oikeutettu Suomen sosiaaliturvaan. Kansainvälisen adoption yhteydessä adoptiotuen ja äitiysavustuksen saamiseen vaatii, että adoptio on tapahtunut palvelunantajan välityksellä ja Valviran alaisuudessa toimiva adoptiolautakunta on myöntänyt luvan. Ilman adoptiopalvelunantajaa kansainvälisesti adoptoitu voi saada vain vanhempainpäivärahaa, lapsilisää sekä alle 3-vuotiaasta lapsesta kotihoidon tukea. Vanhempainpäivärahan saaminen edellyttää kuitenkin selvityksen lapsen adoptiosta. Adoptiotukea ei myönnetä kotimaan adoptioille, mutta siinä tapauksessa on mahdollista hakea muita perhe-etuuksia. (Kela 2019.)

2.5 Adoptioprosessi

Adoptiolapsen ja adoptiovanhemman yhdistää viranomaisjohtoinen prosessi. Prosessia säätelevät Suomen ja adoptiomaan lait, kansainväliset sopimukset sekä vastaanottajamaan ja luovuttajamaan käytännöt. Adoptioprosessissa adoptiohakija kohtaa asiakkaana viranomaisia, sosiaalityöntekijöitä sekä muita adoptiotyön ammattilaisia. Adoptiota toivovan soveltuvuutta arvioidaan ja samalla valmennetaan vanhemmuuteen. Adoptioprosessi on vanhemmaksi kasvamisen prosessi. Yhteiskunta on ottanut vastuun arvioida vanhempien potentiaalia perheenperustamisessa, jossa biogeneettinen side puuttuu, esimerkiksi keinoavusteinen hedelmöitys ja adoptio. Yhteiskunnalla on vastuu lapsen edusta. Adoptioprosessia voidaan pitää ennaltaehkäisevänä lastensuojeluna ja siksi julkinen vanhemmuuden arviointi voi olla vaikeammin hyväksyttävää, kuin tapauksissa, joissa lasta kohdellaan huonosti ja viranomaiset puuttuvat perheen tilanteeseen. (Eriksson 2014, 31.)

Adoptionhakijaksi voi rekisteröityä yksin tai yhdessä puolison kanssa. Laissa on säädetty, että hakijan tai hakijoiden tulee olla täyttäneet 25 vuotta. Hakijat eivät saa olla yli 50-vuotiaita, eikä ikäero adoptiolapsen ja vanhemman välillä saa olla yli 45 vuotta. (L 20.1.2012/22 6§.)

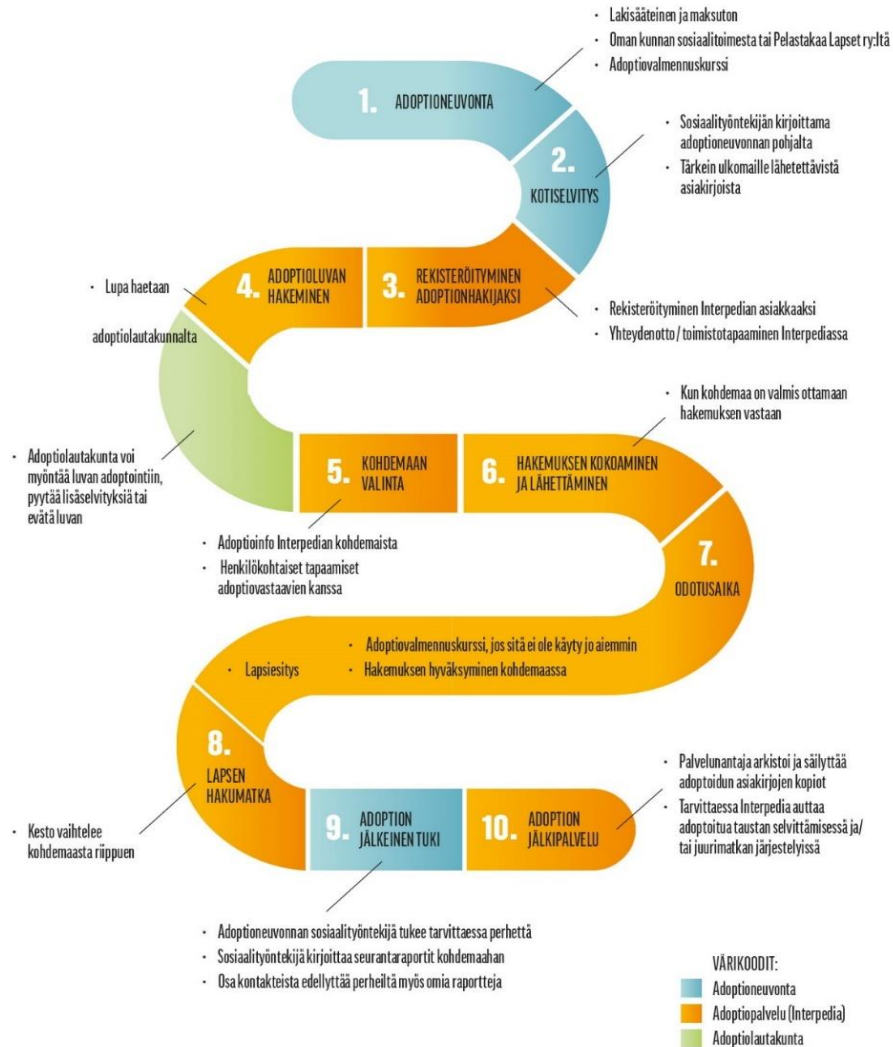
Odottava äiti ja isä valmistautuvat vanhemmuuteensa raskautensa aikana, adoptiovanhemmalle adoptioprosessi on samanlaista vanhemmaksi kasvamisen aikaa. Koska adoptiovanhemmuus rakentuu prosessin aikana, on sen aikaisilla tapahtumilla iso merkitys adoptioperheen tulevalle elämälle, vanhemman ja lapsen hyvinvoinnille. (Eriksson 2014, 32.) Adoptioprosessiin ryhtyessä on hyvä tiedostaa, että prosessin aikana saattaa tulla muutoksia tai se saattaa jopa keskeytyä. Hakijoiden ikä voi tulla vastaan tai adoption kriteerit muuttua kohdemaassa. Myös adoptionhakijoiden elämäntilanne voi prosessin aikana muuttua niin, että se vaikuttaa prosessin kulkuun ja adoptio-odotukseen. (Kumpumäki 2013, 118.) Adoptiovanhempien tulee valmistautua myös siihen, että lapsella voi puutteellisen huolenpidon ja varhaisten traumaattisten kokemusten seurauksena olla erilaisia erityistarpeita, kuten kehitysviiveitä ja hoitoa vaativia sairauksia tai kiintymykseen sekä emotionaaliseen kehitykseen liittyviä ongelmia. (Tervonen-Arnkil 2019.) Adoptiolasten taustasta saattaa löytyä useita kehitykseen liittyviä riskitekijöitä, kuten raskaudenaikaisen seurannan puute, äidin päihteidenkäyttö raskausaikana, huonot ravitsemusolot ja äidin sairaudet. Lapsilla voi olla synnynnäisiä rakennepoikkeavuuksia sekä mielenterveydellisiä, psyykkisiä haasteita. (Lapinleimu 2015, 85.)

Kansainvälisesti adoptoineet perheet kohtaavat haasteita myös lapsen etnisen identiteetin ja rasismien kanssa. Monikulttuuriset perheet voivat myös joutua pohtimaan, kuinka suojautua syrjinnältä. (Riley & Van Vleet 2011.) Kasvaessaan ja identiteetin muodostuessa adoptionuori voi myös pohtia erilaisia identiteettiin liittyviä kysymyksiä. Adoptioprosessin aikana vanhempia valmennetaan kohtaamaan näitä tarpeita adoptioeuvonnan, vertaistuen ja ammatillisen tuen kautta. (Tervonen-Arnkil 2019.) Lapsen identiteettiin liittyviin kysymyksiin voi joutua vastaamaan jo hyvin pian, usein kysymys tulee puheeksi lapsen ollessa noin 2 – 4 vuotta. Jos lapsi poikkeaa etniseltä perimältään adoptiovanhemmistaan ja kantaväestöstä, on pääteltävissä, ettei lapsi ole vanhempiansa biologinen. Adoptiovanhempia kannustetaankin puhumaan adoptiosta avoimesti heti alusta alkaen. Lapselle voi herätä kysymyksiä

myös siitä, miksi hänet hylättiin. Osa lapsista voi purkaa hylkäämisenkokemuksensa vihana adoptiovanhempiaan kohtaan. (Sinkkonen & Tervonen-Arnkil 2015, 46.) Vanhempien ja lapsen muodostaessa täysin uuden vuorovaikutussuhteen lapsena ja vanhempana, voi tilanteeseen liittyä erilaisia yhteentörmäyksiä ja vahvoja tunne-reaktioita. Vanhempien adoptiovalmennuksesta huolimatta on mahdoton osata varautua kaikkiin tilanteisiin. Lapsen varhaiset kokemukset vaikuttavat pitkäkestoisesti aivoihin, persoonallisuuteen, käyttäytymiseen, tunteisiin ja kehitykseen. (Pasanen & Tervonen-Arnkil 2015, 181.) Myöhemmin adoptiolapsen kasvaessa identiteettiin liittyviin kysymyksiin auttaa vastaamaan palvelunantajan tarjoama jälkipalvelu, joka auttaa nuorta käsittelemään adoptiotaan ja vastaamaan adoptionuoren tarpeisiin etsiä juuriaan. Adoptoitujen vertaisryhmät ovat adoptoiduille myös yksi tapa käsitellä ja jakaa kokemuksiaan muiden kanssa.

Adoptioprosessi Interpedian kautta adoptoitaessa

Erityisesti prosessin alussa vaiheet voivat olla osin päällekkäisiä.

Kuvio 1. Adoptioprosessi (Interpedia 2019b.)

Adoptioprosessin kulkua on kuvattu kuviossa 1. Adoptioprosessi alkaa Suomessa adoptioeuvonnalla ja jokaisen tulevan adoptiovanhemman, yksinhakijan sekä avio-parien tulee käydä se läpi. Adoptioeuvonta kestää noin 1 – 1,5 vuotta ja on lakisääteinen adoptioprosessin kannalta. Neuvonta on adoptiovanhemmaksi pyrkivälle maksutonta. Neuvontaan hakeutuakseen on otettava yhteyttä oman kunnan sosi-

aalivirastoon. Odotusaika neuvontaan saattaa olla paikkakunnasta riippuen kuukausia, jopa yli vuoden. (Adoptioperheet ry. [viitattu: 25.4.2019.]) Adoptiolaki velvoittaa, että neuvontaa antava sosiaalityöntekijä on adoptioasioihin perehtynyt. (L 20.1.2012/22 22§.) Sosiaalityöntekijän tavoitteena on yhdessä vanhempien kanssa selvittää adoptionhakijoiden valmiuksia vanhemmiksi ja samalla hakijoita valmennetaan adoptiovanhemmuuteen. Prosessin aikana tarkastellaan ja pohditaan erilaisia adoptioon vaikuttavia teemoja, kuten lapsuuskokemuksia, parisuhdetta, menetyksiä, kasvatuskysymyksiä ja lapseen liittyviä näkökulmia. Sosiaalityöntekijä ja hakijat tapaavat useamman kerran, jolloin pohditaan hakijan motiiveja adoptioon, taloudellista tilannetta, asuinoloja, rikosrekisteritaustaa, terveydentilaa, elämänkatso- musta ja aikaisempia elämänvaiheita sekä ihmissuhteita. Neuvontaan keskeisesti kuuluu myös, että perhe saa tietoa prosessista, lainsäädännöstä ja oikeudellisista kysymyksistä. (Adoptioperheet ry., [viitattu: 25.4.2019.]) Adoptioneuvonnan aikana saa vielä rauhallisesti pohtia kansainväliseen adoptioon ryhtymistä. Adoptioneuvonnan lisäksi tietoa adoptiosta saa liittymällä yhdistyksiin, käymällä valmennuskursseilla, koulutuksissa ja ryhmätapaamisissa, joiden myötä voi luoda hyvän kontaktiverkoston tulevaisuutta varten. Suomessa tietoa tarjoavia yhdistyksiä ovat Interpedia, Adoptioperheet ry. ja Pelastakaa Lapset ry. (Adoptioperheet ry. [viitattu: 25.4.2019.]) Sosiaalityöntekijöiden ja adoptiohakijan keskusteluiden pohjalta tehdään soveltuvuusarviointi (Eriksson 2015, 71.) Adoptioneuvonnan päättyessä perheelle tehdään kotiselvitys ja laaditaan lausunto, joka lähetetään adoptiolautakunnan lupajaostolle. (Sinkkonen & Tervonen-Arnkil 2015, 43.)

Kolmantena etappina on rekisteröityminen adoptionhakijaksi, jonka jälkeen haetaan adoptiolupaa adoptiolautakunnalta. Adoptiolautakunta on asiantuntija-, lupa- ja valvontaviranomainen adoptiota koskevissa asioissa. Adoptioluvan saadakseen hakijan on täytettävä adoptiolaisissa säädetyt luvan myöntämisen edellytykset ja hänen on täytynyt saada adoptioneuvontaa. Kansainvälisen adoption edellytyksenä on, että hakija saa kansainvälistä adoptiopalvelua. Adoptiohakijan on hankittava adoptiolautakunnalle todistus psyykkisestä ja fyysisestä terveydentilastaan lääkärinlausuntona. Lääkärin on arvioitava vanhempien kykyään huolehtia lapsesta ja hänen mahdollisista erityistarpeistaan aikuisikään asti. (Sinkkonen & Tervonen-Arnkil 2015, 43.)

Adoptiolautakunnan hyväksynnän ja luvan jälkeen valitaan kohdemaata, kootaan ja lähetetään adoptiohakemus kohdemaahan. Kohdemaata valitessa adoptionhakija tapaa henkilökohtaiset adoptiovastaavansa ja käy adoptioinfoissa. Hakemuksen lähetyksen jälkeen on odotusaika, jolloin vanhemmat voivat käydä adoptiovalmennuskurssin. Odotusaika kestää noin muutaman vuoden. Hakemuksen hyväksymisen jälkeen adoptionhakija(t) saa lapsiesityksen. (Interpedia 2019b.) Lapsiesitys tarkoittaa, että adoptionhakijalle on nimetty lapsi. Lapsiesityksen jälkeen adoptionhakija pääsee tutustumaan lapsen asiakirjoihin, joissa on tietoa adoptiolapsen taustoista, terveydentilasta ja kehityksestä. Lapsiesityksen voi hyväksyä tai hylätä ennen hakumatkaa. Lopullinen päätös adoptiosta tehdään kuitenkin vasta, kun adoptionhakija ja lapsi ovat tutustuneet toisiinsa kohdemaassa. Lapsiesityksen jälkeen perhe pääsee hakumatkalle. Hakumatkalla adoptio vahvistetaan paikallisessa oikeudessa ennen kotimatkaa tai hakumatkan jälkeen Suomessa käräjäoikeudessa. (Pelastakaa Lapset ry. [viitattu 23.10.2019.]) Hakumatkan jälkeen perhe saa adoption jälkeistä tukea sekä tarjoaa tarvittaessa adoption jälkipalvelua. Sosiaalityöntekijät tapaavat perhettä adoption jälkeen ja seuraavat lapsen sopeutumista uuteen perheeseen ja olosuhteisiin. Seuranta-aika riippuu kohdemaan vaatimuksista. Seuranta-käynneistä tehdään raportteja, jotka toimitetaan kohdemaahan. (Pelastakaa Lapset ry. [viitattu 23.10.2019.]) Joissain tapauksissa lapsen synnyinmaa velvoittaa myös adoptioperhettä lähettämään raportteja perheen kotiutumisen jälkeen. Adoption alkuvaiheessa adoptioeuvonnan aikana perhettä opastetaan myös adoption jälkeisten seurantaraporttien lähetyksestä lapsen lähtömaahan. Seuranta voi jatkua useita vuosia, jopa lapsen täysi-ikäisyyteen saakka. (Sinkkonen & Tervonen-Arnkil 2015, 44.) Adoption jälkipalvelu tarjoaa vertaistukea ja verkostoitumista, käsittelee palveluntarjoajan arkistoimia adoptiota koskevia asiakirjoja ja auttaa adoptoitua hänen taustansa selvittämisessä sekä juurimatkan järjestelyissä. (Interpedia 2019b.)

3 ADOPTIO LASTENSUOJELUNA

Adoptio on yksi lastensuojelun osa-alue. Yleisintä on, että lapsi adoptoidaan heti syntymän jälkeen vanhempien toiveesta. Adoptio voidaan toteuttaa myös perhehoi-
dossa sekä perheen sisäisenä adoptiona. Kotimaan tapauksissa lastensuojelu-
asiakkuus voi puuttua kokonaan tai olla hyvin lyhytaikainen. Ulkomailta adoptoitu on
aina lastensuojelun kautta sijoitettu, koska hän on ensin syntymämaassaan huos-
taanotettu ja luovutettu kansainväliseen adoptioon. Lastensuojelun asiakkuus adop-
tion jälkeen ei kuitenkaan jatku, ellei siihen ole perusteltua syytä. (Tervonen-Arnkil
2019.)

3.1 Adoption näkökulma lastensuojelussa

Adoption keskeisempänä yhdistävän tekijänä lastensuojeluun voidaan pitää sitä,
että adoptoitavat lapset, lapsensa adoptioon antavat ja viranomaistoimijat ovat ol-
leet mukana niin adoptiossa kuin lastensuojelussakin hyvin samoista lähtökohdista.
(Parviainen 2014, 24.) Parviainen korostaa eron olevan siinä, että adoptiossa on
mukana neljäs toimija, adoptoija, joka muuttaa merkittävästi adoptoitavan lapsen
perhesuhteita.

Lastensuojelussa jako laitosp- ja perhehoidon välillä on selkeä. Lapsen perheeseen
sijoitusta pidetään usein toivottavampana sijoitusmuotona, kuin laitosta. Lastensuo-
jelulaki uudistui vuonna 2012 ja sen johdosta perhehoito on ensisijainen sijoitus-
muoto. Laitokseen sijoitetaan vain, jos perhehoito ei syystä tai toisesta ole mahdol-
lista. Lainsäädäntö myös edellyttää, että ensisijaista sijoituspaikkaa etsitään lapsen
lähipiiristä. (Pösö 2015, 17.) Pösön (2013, 37) mukaan uusi vuonna 2012 voimaan
tullut adoptiolaki tunnistaa avoimen adoption myötä lastensuojelun ja adoption suh-
teen. Myös muissa Pohjoismaissa on tunnistettavissa samankaltainen kehityslinja.
Adoptio ei aiemmin ole ollut kodin ulkopuolelle sijoittamisen vaihtoehto osana perin-
teistä lastensuojelua. Tavoitteena on tukea ajatusta adoptiosta pysyvän sijoituksen
muotona.

Pösön mukaan maissa, joissa adoptio on yleisin lastensuojelullinen toimenpide, se kohdistuu pääasiassa pieniin alle 3-vuotiaisiin lapsiin. Pienten lasten hoidon ja kasvatuksen järjestäminen perhehoidon ja adoption kautta saavat toisenlaisen merkityksen kuin Suomessa, jossa sijoitettavat lapset ovat usein teini-ikäisiä. Teini-ikäisten sijoittaminen perhehoitoon on haasteellisempaa kuin pienten lasten. Kun perhehoitoa pidetään haasteellisena vaihtoehtona teinien sijoitukselle, adoptio luo sitäkin suuremmat haasteet. Perhehoito suomalaisessa lastensuojelussa on väliaikainen sijoituksen muoto, kun taas adoptiossa lapsi sijoitetaan perheeseen pysyvästi ja hän on myös lain nimissä adoptiovanhempiansa lapsi. Adoptio ja perhehoito nähdään tästä syystä kahtena erilaisena yhteiskunnallisena toimenpiteenä, kun lapsi ei voi kasvaa ja kehittyä syntymävanhempiansa luona. (Pösö 2015, 20.)

Joissain tilanteissa ensin sijaisperheessä ollut lapsi adoptoidaan perheeseen, johon hänet on sijoitettu sijaislapsena. Sijaisperheisiin tehtävät adoptiot yhdistävät adoption ja lastensuojelun käytännössä. Adoptoitava on tullut perheeseen ensin huostaanotettuna sijaislapsena, minkä jälkeen on päädytty adoptioon. (Parviainen 2004, 24.) Avoin adoptio voi olla myös verrattavissa perhehoitoon. Perhehoidon muodoista adoptio on ainoa, jossa lapsi saa pysyvän perheen ja hänellä on juridisesti vahvistettu suhde adoptiovanhempiansa. (Tervonen-Arnkil 2019.)

Suomeen tehtyjen kansainvälisten adoptioiden lastensuojelullinen näkökulma näkyy lapsia luovuttavissa maissa. Lapsia adoptoidaan maista, joiden taloudellinen ja sosiaalinen tilanne on Suomea heikompi ja maiden omat lastensuojelujärjestelmät eivät ole riittäviä vaikeassa asemassa olevista lapsista huolehtimiseen. (Parviainen 2014, 26.) Lapsia tulee kuitenkin lähtökohtaisesti auttaa heidän synnyinmaassaan. Adoption lähtökohtana ei tule olla hyväntekeväisyys tai auttamistyö. (Kumpumäki 2013, 110.) Kansainvälisiä adoptioita pidetään globaalina lastensuojeluna silloin, kun orpoja ja heitteille jätettyjä lapsia adoptoidaan vähemmän kehittyneistä maista kehittyneisiin maihin. (Pösö 2013, 35.)

Lapsen etu ja oikeudet ovat lastensuojelun tärkeimpiä periaatteita, mutta kiistanalaisia ja toisinaan vaikeasti määriteltäviä. Lapsen edun on oltava ohjenuora myös adoption kehittämisessä osaksi lastensuojelun vaihtoehtoisia sijoitusmuotoja. Adoption ehtoina ei aina ole ollut lapsen etu. Adoption historiassa aikuisten edut ovat olleet adoption lähtökohtia suvun jatkamiseksi sekä lapsettomuuden ratkaisuksi.

(Pösö 2013, 43 – 44.) Adoption tarkoitus on sopivan perheen löytäminen lapselle, jotta lapsi voi kasvaa ja kehittyä turvallisessa ja tasapainoisessa ympäristössä, jossa lapsen tarpeisiin vastataan ja ne huomioidaan, ei aikuisten oikeus saada lapsia. Pösön mukaan lapsilähtöisessä adoptiossa pohditaan, millainen perhe on lapselle sopiva, eikä sitä, että millainen lapsi sopisi tälle perheelle. Lasta ei sijoiteta, jos potentiaaliset vanhemmat eivät hyväksy lapsen piirteitä ja erityistarpeita. Pösö esittää kysymyksen, että kenen ehdoilla adoptiossa toimittaisiin, jos vanhempien kriteeristö estäisi lapsen adoption, kun lapsen vaihtoehtona on kasvaminen lastensuojelulaitoksessa? Sijoituspaikan valinta on lastensuojelussa aina tasapainottelua, neuvottelua ja pohdintaa eri intressien, vaihtoehtojen, resurssien ja rajoitusten välillä. Osa niistä on yhteyksissä ihmisiin, osa lastensuojelun periaatteisiin sekä etiikkaan.

Unadoptable, suomeksi ei-adoptoitava, on yksi adoption käsitteistä. Ei-adoptoitava tarkoittaa lasta, joka on sairas, vammainen, ongelmallisesti käyttäytyvä tai pikkulapsi-ään ylittänyt, eikä näin ollen vastaa adoptionhakijan intressejä. Kuitenkin juuri näillä lapsilla on erityinen tarve saada henkilökohtaista, sitoutuvaa ja pitkäkestoista kasvatusta, huolenpitoa ja läheisyyttä ja siksi heidän tulisi olla adoptoitavien ensijoukossa. Lasten erottelu on tyypillistä myös sijaishuollossa. Lastensuojelulaitokset ja sijaisperheet valitsevat lapsen omilla kriteereillään, joilla lapsen katsotaan sopivan sijoituspaikkaansa. Vaikeahoitoisille lapsille tarvitaan erillisiä sijoituspaikkoja, jotka ovat lasta rajaavia ja eristäviä. (Pösö 2013, 46.) Lasten tarpeisiin vastaaminen vaatii monenlaisia keinoja. Adoptio ei ole kaikille lapsille sopiva sijoituskeino, joten heitä varten on muita mahdollisia sijoitusmuotoja, joita ei tule pitää toissijaisina toisiinsa nähden. (Pösö 2013, 47.)

Lastensuojelun keskusliiton selvityksessä kartoitettiin lapsi- ja perhepalveluissa työskentelevien sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten näkemyksiä, kokemuksia ja asenteita adoption asemasta sekä sen käytöstä lastensuojelussa. Vastaajat olivat ammattilaisia, jotka kohtaavat työssään tilanteita, joissa lapsen tarve kodin ulkopuoliseen huolenpitoon ja kasvatukseen on tullut esiin. Vastanneiden mukaan ammattilaiset pohtivat näissä tilanteissa adoption olevan lapsen edun mukaista, mutta ottavat sitä hyvin harvoin puheeksi vanhempien kanssa. Lastensuojelulaissa adoptiota ei ole mainittu mahdollisena vaihtoehtona, vaikka se adoptiolain mukaan onkin yksi mahdollisuus lapsen kodin ulkopuoliseen sijoitukseen. Ammattilaiset eivät tietä

adoptiosta tai avoimen adoption mahdollisuudesta riittävästi nähdäkseen sitä vaihtoehtoisena sijoitusmuotona. Vain pienellä osalla vastanneista oli kokemuksia tilanteesta, jossa adoptioon on päädytty huostaanoton sijaan. Ammattilaisten tietoutta tulisi lisätä koulutusten avulla. (Heinonen 2018, 72.)

Sosiaali- ja terveyden alan ammattilaiset kokevat sijaishuoltopaikkojen vaihtuvuuden tuottavan turvattomuutta ja vaikeuttavan lapsen kiintymyssuhteiden muodostumista. Vastaajat näkivät adoption mahdollisuutena vahvistaa pysyvyyttä. Adoptio turvaisi lapselle pysyvät ihmissuhteet ja turvalliset kasvuolosuhteet ilman epätietoa tulevaisuudesta. Avoin adoptio nähtiin mahdollisuutena käyttää adoptiota huostaanoton vaihtoehtona, sillä yhteydenpito biologisten vanhempien, muiden läheisten ja lapsen välillä jatkuisi adoption jälkeenkin. Ammattilaiset näkivät adoption toisaalta perus- ja ihmisoikeuksien rajoittamisena, mutta toisaalta lapsen oikeuksien mahdollistajana. Osa heistä salli vanhempien oikeuksiin puuttumisen, mutta he näkivät ongelmana sen, että adoptiopäätökset voitaisiin tehdä myös virheellisesti ja ilman riittäviä lastensuojelun tukitoimia. Adoptiota kannatettiin vaihtoehtona pitkäaikaiselle sijaishuollolle. Enemmistön mielestä lapsen etu ja oikeudet voitaisiin turvata paremmin adoption harkitulla käytöllä. (Heinonen 2018, 72 – 74.)

3.2 Adoption ja lastensuojelun eroavaisuudet

Adoptio ja lastensuojelu poikkeavat toisistaan siinä, ettei adoptiossa ole Suomessa sovellettu niin sanottuja ”pakkokeinoja”, vaan adoptioon vaaditaan aina kummankin vanhemman tai ainakin äidin suostumus. Adoptiossa sijoitetaan lähtökohtaisesti vauvaikäisiä tai hyvin pieniä lapsia ja lastensuojeluntoimenpiteet ovat lisääntyneet 1990-luvulta alkaen erityisesti lyhytaikaisten, tahdonvastaisten ja yli 15-vuotiaiden sijoitusten osalta. (Parviainen 2014, 25.) Samankaltaista sijoitetulla ja adoptoidulla lapsella on se, että hän ja uudet vanhemmat aloittavat vuorovaikutussuhteen tilanteesta, jossa kumpikaan ei tunne toisen toimintatapoja eri tilanteissa. Lapsen vahvat reaktiot ja tarpeet voivat tulla yllätyksenä, minkä seurauksena lapsen ja vanhemman välinen suhde voi lähteä jo alusta alkaen kielteiseen suuntaan. Myös perheen vanhempien tulee pohtia lapsen sisäistä kysymystä: kuinka asettua uuden perheen

lapseksi, tuntemattoman perheen jäseneksi täysin uudessa ympäristössä ja kulttuurissa. Lapsella saattaa olla takanaan useita hylkäämiskokemuksia ja monia erilaisia hoitosuhteita elämänsä varhaisvaiheesta alkaen, jolloin hän voi tuoda aikaisemmat kokemuksensa ja tuntemuksensa, esimerkiksi lapsena olemisesta, vanhemmuudesta ja kaltoinkohtelusta myös uusiin hoivaaviin ihmissuhteisiin. (Pasanen & Teronen-Arnkil 2015, 108.)

4 ADOPTIOLAINSÄÄDÄNTÖ

Adoptiota, niin kuin kaikkea lastensuojelullista toimintaa säätelee tarkoin laadittu lainsäädäntö. Tässä luvussa perehdytään adoptiolainsäädäntöön. Adoptioita säätelee vuonna 2012 säädetty adoptiolaki (L 20.1.2012/22) Aiempi laki lapseksi ottamisesta säädettiin vuonna 1985 ja vaikka siihen oli tehty vuosien aikana muutoksia, oli adoptiota koskeva lainsäädäntö lähes 30 vuotta vanha. Adoption tilanne on muuttunut, mikä asettaa adoptioiden säätelyille uudenlaisia haasteita. Uusi adoptiolaki on säädetty sen mukaan, että adoptiohakijoita on enemmän kuin vanhempia tarvitsevia lapsia. Muuttuneen tilanteen lisäksi kansainväliset velvoitteet ohjaavat lain muodostumista. (Peltonen & Timonen 2013, 12.)

4.1 Yleiset säännökset ja adoption edellytykset

Uuden adoptiolain 1§ aloittaa adoption perusteista, siinä käsitellään adoption tarkoitus. Adoption tarkoituksena on vahvistaa suhde lapsen ja vanhemman välille edistään lapsen parasta. (L 20.1.2012/22) Kaikissa alaikäisen adoptiota koskevissa päätöksissä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Lapsen edun arvioinnissa tulee kiinnittää huomiota siihen, miten lapselle voidaan parhaiten turvata pysyvä perhe, tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi, kun hän ei voi kasvaa ja kehittyä biologisessa perheessään. (L 20.1.2012/22 2§.) Lapsen etu on myös YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen pääperiaate. Yleissopimuksen 3.1 artiklan mukaan lapsen etu on huomioitava ennen kaikkea julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuimen, hallintoviranomaisten ja lainsäädäntöelinten lapsia koskevassa toiminnassa. (Peltonen & Timonen 2013, 13 – 14.)

Adoptiopäätöksessä tulee huomioida lapsen toivomukset ja mielipide lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. (L 20.1.2012/22 3§.) Timonen ja Peltonen (2013, 15.) antavat esimerkin, jolloin lapsen edun huomioiminen on päätöksen teossa merkittävää, jos lapsi on esimerkiksi ollut sijoitettuna samassa sijaisperheessä pitkään.

Pykälän 6 mukaan adoptiota hakevan tulee olla täyttänyt 25 vuotta. Ikäero adoptoitavan ja adoptiota hakevan välillä saa lain mukaan olla vähintään 18 vuotta ja enintään 45 vuotta. Poikkeavia tilanteita voivat esimerkiksi olla, että adoptoitava on

adoptoivan aviopuolison lapsi tai hakijan oma biologinen lapsi, joka on aiemmin annettu adoptioon tai lapsen ja adoptoivan välille on jo muodostunut lapsen ja vanhemman kaltainen suhde. Näissä tilanteissa ikäeroista voidaan joustaa. (L 20.1.2012/22 5§.) Avioliitossa oleva pariskunta voi avioliittonsa aikana adoptoida alaikäisen lapsen vain yhdessä. Puolison toinen osapuoli voi kuitenkin adoptoida yksin tilanteessa, jossa on antanut aiemmin oman lapsensa adoptoitavaksi tai adoptoitava on hakijan puolison lapsi. Puoliso voi adoptoida yksin myös, jos aviopuoliso ei pysty vamman tai sairauden vuoksi tuomaan ilmi tahtoaan tai hänen olinpaikkansa ei ole tiedossa. (L 20.1.2012/22 8§.) Yhteisadoptioon vaaditaan, että pari on aviossa kohdan 9§ mukaan. Jos adoptoitava on täyttänyt 12 vuotta, adoptiota ei voida vahvistaa ilman hänen suostumustaan. Poikkeuksena tilanne, jolloin adoptoitava ei ole kykeneväinen sairauden tai vamman vuoksi antamaan suostumustaan. (L 20.1.2012/22 10§.) Pykälässä 13 säädetään, että rekisteröidyssä parisuhteessa tai avioliitossa adoptiota harkitsevan täytyy saada vahvistus puolisoltaan yksin adoptoidessaan, muuten adoptiota ei voida laillistaa.

Adoptiolain kohdan 15§ mukaan adoptioon antavan vanhemman suostumusta adoptiolle ei voida hyväksyä ennen kuin lapsen syntymästä on kulunut vähintään 8 viikkoa. 16§:ssä säädetään, että suostumus adoptioon on oltava päivätty ja allekirjoitettu. Ennen adoption vahvistamista suostumus on mahdollista peruuttaa. (L 20.1.2012/22 17§)

4.2 Adoption oikeusvaatimukset

Kun adoptio on vahvistettu, lapsi on virallisesti adoptiovanhempien eikä biologisten vanhempien, ellei erikseen adoption luonteesta johtuen ole muuta säädetty. Perheen sisäisessä adoptiossa esimerkiksi aviopuolison adoptoidessa puolisonsa lapsen, on lapsi kummankin aviopuolison yhteinen. Myös tapauksissa, joissa avioliitto purkautuu aviopuolison kuoleman johdosta. (L 20.1.2012/22 18§.) Adoption vahvistuksen jälkeen lapsen biologiset vanhemmat vapautuvat velvollisuudesta vastata lapsen elatuksesta. (L 20.1.2012/22 19§.)

Adoptiolapsen sukunimestä säädetään etu- ja sukunimilaissa ja kansalaisuudesta kansalaisuuslaissa. (L 20.1.2012/22 20§.) Adoptiolapsen sukunimen määräytymisessä sovelletaan etu- ja sukunimilain (L 19.12.2017/946) pykälää 6 ja 7. Adoptiolapsi voi kuitenkin säilyttää myös oman sukunimensä tai ottaa yhdistelmäimen. Adoptiolapsen sisarus ei voi ottaa adoptiolapsen sukunimeä. Kansalaisuuslaissa (L 28.11.2014/971 10§.) säädetään, että ulkomaalainen alle 12-vuotias adoptoitu lapsi, jonka adoptiovanhemmista ainakin toinen on Suomen kansalainen, saa kansalaisuuden siitä päivämäärästä lähtien, kun adoptio on astunut voimaan ja ollut Suomessa pätevä.

4.3 Adoptioneuvonta ja kansainvälinen adoptiopalvelu

Adoptiota harkitsevan ja adoptoitavaksi antavan vanhemman on saatava kotikunnastaan sosiaalihuollon toimielimeltä adoptioneuvontaa. (L 20.1.2012/22 21§.) Sosiaalihuollon toimielinten lisäksi adoptioneuvontaa saavat järjestää adoptiotoimistot, joilla on Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston myöntämä lupa adoptioneuvonnan tarjontaan. Adoptioneuvontaa antavalla viranomaisella täytyy olla sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuudesta säädetyn lain (L 29.4.2005/272) mukainen sosiaalityöntekijän ammattikelpoisuus, jonka lisäksi hyvä perehtyneisyys adoptioasioihin. (L 20.1.2012/22 22§.) 23§:ssä määritetään, että lapsensa adoptoitavaksi antavalle vanhemmalle adoptioneuvonta on järjestettävä viipymättä ja hänelle on nimettävä oma asioista vastaava sosiaalityöntekijä. Adoptioneuvontaa antavan sosiaalityöntekijän on pidettävä huoli lapsen edusta ja turvata sitä. Adoptioneuvonnan tarkoituksena on antaa lapsen vanhemmille tietoa sosiaalipalveluista sekä taloudellisista tukitoimista, jotka ovat heidän ja lapsen käytettävissä sekä autettava vanhempia tekemään tarkkaan harkittu päätös ja ratkaisu. Tämän lisäksi adoptioneuvonta auttaa hakijoita arvioimaan omia valmiuksiaan vanhemmiksi ja valmistautumaan adoptiovanhemmuuteen. Sosiaalityöntekijän on selvitettävä ja arvioitava täyttyvätkö adoption ehdot, avustettava biologisten vanhempien ja lapsen välisessä yhteydenpidossa ja mahdollisessa sopimuksen teossa. Adoptioneuvonnasta vastaava sosiaalityöntekijä ohjaa hakijat kansainväliseen adoptiopalveluun ja hakemaan adoptiolupaa. Neuvonnan antaja huolehtii lapsen sijoituksesta

adoptiota hakevan perheen luokse. Adoptiotoimiston antaessa neuvontaa, on hankittava lapsen ja hakijoiden kotikunnan sosiaalihuollon toimielimeltä lausunto olosuhteista. (L 20.1.2012/22 24§.)

Lapsen sijoitusta säätelee kohta 27§, jonka mukaan lapsi sijoitetaan hakijoiden luokse, joilla arvioidaan olevan parhaat lähtökohdat huolehtia lapsen hyvästä hoidosta ja kasvatuksesta. Lapsi sijoitetaan ensisijaisesti perheeseen, jossa hän saisi kaksi vanhempaa, mutta hänet voidaan sijoittaa myös yhden vanhemman perheeseen, mikäli se on lapsen edun mukaista. Sisarukset pyritään aina sijoittamaan samaan perheeseen, ellei se ole lapsen edun vastaista. Adoptioperheessä olevien lasten tulee olla adoptiolasta vanhempia. Lapsen vanhempien toivomukset perhettä valitessa huomioidaan sen ollessa lapsen edun mukaista. (L 20.1.2012/22 27§.)

Adoptioneuvonta voidaan keskeyttää, jos ilmenee, ettei edellytyksiä adoptiolle ole. (L 20.1.2012/22 29§.) Adoptioluvan saamiseksi ja adoption vahvistamisen hakemiseksi adoptioneuvonnan antajan on annettava kirjallinen selvitys adoptioneuvonnan toteutumisesta. (L 20.1.2012/22 30§.)

Adoptionhakijan, joka asuu Suomessa ja joka aikoo kansainvälisesti adoptoida alaikäisenä lapsen, on pyydettävä adoptiopalvelua. (L 20.1.2012/22 31§) Kansainvälistä adoptiopalvelua ovat oikeutettuja antamaan sosiaalihuollon toimielimet ja muut yhteisöt, joilla on adoptiolautakunnan lupa. (L 20.1.2012/22 32§). Palvelunantajan tehtävä on avustaa ja tukea adoptiohakijaa alaikäisen lapsen kansainvälisessä adoptiossa ja sen toimenpiteissä sekä valvoa, että adoptio toteutuu lapsen edun mukaisesti lapsen oikeuksia kunnioittaen ja ilman, että kukaan hyötyy adoptiosta esimerkiksi taloudellisesti. (L 20.1.2012/22 33§). Palvelunantaja voi kieltäytyä antamasta adoptiopalveluja ja -neuvontaa, jos adoptiohakija ei ole suorittanut maksusuoritusta palvelumaksuista ja kulukorvauksista tai hakija ei täytä vaadittavia edellytyksiä, jotka suomalaisen palvelunantajan kanssa yhteistyössä olevat kansainväliset palvelunantajat ovat asettaneet. (L 20.1.2012/22 34§).

4.4 Lupamenettely ja adoption vahvistaminen

Ilman adoptiolupaa ei voi adoptoida, jos adoption hakijalla tai adoptoitavalla alaikäisellä lapsella on asuinpaikka Suomessa. Adoptiolupaa ei kuitenkaan tarvita, jos niin hakijalla kuin adoptoitavallakin on asuinpaikka Suomessa, aviopuoliso adoptoi puolison lapsen tai lapsi on tullut adoptionhakijan luokse muussa tarkoituksessa ja ollut vakiintuneesti adoptioijan hoidettavana ja kasvatettavana. (L 20.1.2012/22 39§.) Suomalaiselle adoptionhakijalle, joka aikoo adoptoida kansainvälisesti vieraassa maassa asuvan lapsen, on annettava adoptioneuvontaa ja adoptiopalvelua. (L 20.1.2012/22 41§) Adoptioluvan voi myöntää adoptiohakijan hakemuksen perusteella adoptiolautakunta (44§) ja adoptiolautakunnan on annettava todistus myönnetystä adoptioluvasta (45§). Pykälän 46 mukaan lupa on voimassa määrätyn ajan ja se voidaan myöntää korkeintaan kahdeksi vuodeksi. Adoptiolautakunta voi myös peruuttaa luvan, jos hakijan olosuhteet ovat merkittävästi muuttuneet luvan myöntämisen jälkeen niin, että adoption toteuttaminen ei olisi lapsen edun mukaista. Adoption vahvistamisen jälkeen lupaa ei kuitenkaan voi peruuttaa. (L 20.1.2012/22 48§.) Adoption hakijalla on velvollisuus ilmoittaa olennaisesti muuttuvista olosuhteista viipymättä adoptiolautakunnalle. Adoptiolautakunnan on ilmoitettava adoptioneuvonnan antajalle sekä adoptiopalvelun antajalle ja pyydettävä tarvittaessa lisäselvitystä. Myös adoptioneuvonnan ja -palvelun antajan on ilmoitettava välittömästi adoptiolautakunnalle, jos heidän tietoonsa tulee olosuhteiden muutos, joka vaikuttaisi adoptiolupaan. (L 20.1.2012/22 49§.) Adoptiolupaan vaikuttavia muutoksia voivat olla esimerkiksi kuolemantapaus perheessä, raskaus, ero, vakava sairaus, rikostuomio, syyteharkinta, työttömyys, muutto toiselle paikkakunnalle tai uuden perheenjäsenen muutto hakijoiden talouteen. Näissä tilanteissa adoptiolautakunnan lisäksi hakijan on ilmoitettava myös palveluntarjoajalle ja asia käsitellään adoptioneuvonnan kanssa. (Interpedia 2019c.) Pykälässä 50 säädetään, että adoptiohakijan ollessa tyytymätön adoptiolautakunnan päätökseen, hän voi hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen.

Adoption vahvistaa tuomioistuimien. Adoption vahvistaminen pannaan vireille kärjäoikeudessa adoptionhakijan kirjallisella hakemuksella. (L 20.1.2012/22 51§). Adoption vahvistamista haettaessa on liitettävä mukaan selvitys siitä, että adoption vah-

vistamiseen on lain mukaiset edellytykset. (L 20.1.2012/22 52§.) Pykälän 53 mukaan tuomioistuin voi vaatia tarvittaessa kuultavaksi kaikki henkilöt, jotka voivat antaa tarpeellista tietoa adoptiota koskevassa asiassa. Näitä henkilöitä ovat lapsen biologinen vanhempi, huoltaja ja edunvalvoja (54§.) Adoptiohakijalla sekä kaikilla kuultavilla on oikeus hakea muutosta päätökseen. Adoptiota koskevat asiat on käsiteltävä oikeudessa kiireellisinä. (L 20.1.2012/22 57§.)

4.5 Adoptiolapsen oikeus pitää yhteyttä aikaisempaan vanhempansa

Tuomioistuin voi adoption vahvistuksen aikana tai sen jälkeen päättää, että alle 18-vuotiaalla adoptiolapsella on oikeus tavata biologisia vanhempiaan tai pitää heihin muilla tavoin yhteyttä. Edellytyksenä on, ettei yhteydenpidosta ole lapsen edulle haittaa ja adoptiovanhemmat ovat sopineet asiasta lapsen biologisten vanhempien kanssa. (L 20.1.2012/22 58§.) Muuttuneiden olosuhteiden seurauksena päätöstä yhteydenpidosta voidaan myös muuttaa (59§). Lapsen mielipide tulee ottaa huomioon yhteydenpidosta päätöstä tehtäessä lapsen ikä ja kehitystaso huomioiden (60§). Yhteydenpitohakemus lähetetään kirjallisena käräjäoikeudelle ja sen voi tehdä lapsen biologinen vanhempi, adoptiovanhempi, lapsen huoltaja tai sosiaalihuollon toimielin. (L 20.1.2012/22 61§.) Päätöksen teossa on kuultava lapsen biologisia vanhempia, adoptiovanhempia sekä lapsen huoltajia (62§).

4.6 Erinäiset säännökset

Adoptioneuvonnan antajan ja palvelunantajan on säilytettävä adoptiolasta ja hänen biologisia vanhempiaan koskevat asiakirjat vähintään 100 vuotta niiden laatimisesta. (L 20.1.2012/22 92§.) Lapsella, hänen huoltajallaan ja lapsen kuoltua hänen jälkeläisillään on oikeus saada tietoja adoption asiakirjoista. Tietojen saajalle on myös tarjottava tukea ja ohjausta. (93§) Adoption vahvistuttua adoptiohakijalla on valtuudet päättää lapsen olinpaikasta, hoidosta, kasvatuksesta, valvonnasta, opetuksesta, terveydenhuollosta sekä muusta huolenpidosta. Adoptiovanhemmalla on oikeus edustaa lasta myös hänen kiireellisissä asioissaan. (L 20.1.2012/22 95§.)

5 SISARUUS PERHEESSÄ

Sisaruus perheessä -luvussa paneudutaan syvemmin sisaruuteen ja sen merkitykseen ihmisen identiteetin kehittymiselle. Vanhempien ja lasten välistä suhdetta pidetään lapsen tulevaisuuden ja myöhemmän elämän kivijalkana. Sisaruuden merkitys jää usein varjoon. Sisaruuden ajatellaan usein olevan kilpailua vanhempien huomiosta, eikä lasten keskinäisiin suhteisiin ja persoonallisuuden piirteisiin liittyvä ilmiö. (Kaulio & Svennevig 2008, 11.) Sisaruussuhde on usein ihmisen elämän pitkäaikaisin sukulaisuussuhde, se on pidempi kuin suhde vanhempiin, puolisoon ja lapsiin. Noin 80% lapsista on sisaruksia. (Parker & Stimpson 2004, 13.) Sisaruus on ainutlaatuinen kokemus. Sisarena oleminen on samaan aikaan sekä henkilökohtainen, että yhteinen elämänkerta. Sisarukset pystyvät jakamaan keskenään kokemuksia ja muistelemaan elämäänsä yhdessä. Suhde sisarusten välillä on tasavertainen, joten sisarukset voivat olla keskenään myös hyviä ystäviä. (Chambers ym. 2009, 52.) Aina sisaruussuhde ei ole läheinen, mutta side sisareen säilyy kuitenkin ikuisesti. Sisaruussuhdetta ei voi katkaista niin kuin ystävyysuhteen.

5.1 Asema sisaruuskattraassa

Sisarusten persoonallisuuteen ja rooliin perheessä vaikuttaa myös asema sisaruuskattraassa. Esikoinen on perheen ensimmäinen lapsi, on saanut ensimmäiset ikävuotensa vanhempiensa jakamattoman huomion ja sisarusten synnyttyä on tottunut ottamaan vastuuta pienemmistään. Keskimmäinen joutuu etsimään paikkaansa perheessä ja sisarusten keskuudessa. Kuopus on perheen nuorin, jolloin hän saa kaikkien perheenjäsenten huomion ja hoivan. Sisaruksen syntymä muuttaa lapsen asemaa perheessä, joten muutos saattaa aiheuttaa lapsessa mustasukkaisuutta vanhemmista. Adoptiosisaruudessa myös sisarus on odottanut uutta perheenjäsentä pitkän prosessin ajan. Sisaruus ei ole itsestäänselvyys ja sitä arvostaa paljon. Tällöin myöskään mustasukkaisuutta ei välttämättä ilmaannu niin vahvasti kuin perheissä, joissa on vain biologisia lapsia.

Jos kahden sisaruksen ikäero on enemmän kuin kuusi vuotta, kummallakin sisarukella on mahdollisuus kokea ainoan lapsen asema. Esikoinen on ennen sisaruksen

syntymää ainoa lapsi ja esikoisen muutettua pois kotoa, on ainoan lapsen rooli kuopuksella. (Kaulio & Svennevig 2008, 13.) Näin myös perheissä, joissa on esimerkiksi kolme lasta, voi myös olla kolme ainoaa lasta, jos lasten välinen ikäero on riittävän pitkä. Ison ikäeron takia sisarukset eivät kilpaile, nahistele tai ole vuorovaikutuksessa sisaruksille ominaisin tavoin, vaan isosisarus voi käyttäytyä kuin ”pikkuvanhempi”. (Schönbeck 2008, 21.) Perheen vanhimman lapsen rooli, vastuu ja luottamus voivat nostaa esikoisen itsetuntoa. Esikoinen oppii luottamaan omiin kykyihinsä samaan aikaan, kun hän saa ikänsä mukaista vanhemmuutta ja huomiota ja häneen suhtaudutaan yksilönä, joka antaa myönteistä tilaa toisellekin toimimalla samalla isompana sisaruksena ja hoivaajana. Kuopuksen kasvua isoksi ei sen sijaan odoteta, vanhemmat ja sisarukset voivat haluta pitää hänet pitkään pienenä ja näkevätkin kuopuksen koko elämänsä ajan pienimpänä. Hänen ei myöskään tarvitse kokea muutosta perheen nuorimman paikan menetyksestä. Kuopukselta ei odoteta samanlaista vastuunkantoa kuin vanhemmilta lapsilta. Ajatus tulee perheen perinteisestä asetelmasta, nuorimpana lapsena kaikki on hoidettu vanhempien ja sisarusten toimesta kuopuksen puolesta. Esikoiselta puolestaan saatetaan vaatia ikätasoonsa verrattuna liikaakin vastuunottoa ja itsenäisyyttä. Vastuunkantajan rooli voi esikoiselle olla jopa enemmän taakka, kuin hyöty. Esikoinen voi kokea jäävänsä yksin vastuunsa kanssa. (Kaulio & Svenning 2008, 23 – 31.)

Sisarusten lukumäärällä on myös merkitystä piirteidemme ja omaksutun roolin muotautumiseen. On eri asia olla pikkuveli yhdelle isosisarukselle kuin neljälle. Suuremman perheen isosisaruksena on otettava myös enemmän vastuuta. Usein vaikuttavimmat sisaruussuhteet ovat sisarusparvessa syntymäajaltaan läheisimmät sisarukset. (Schönbeck 2008, 21.)

Kaulion ja Svenningin mukaan perheessä omaksuttu rooli ei kuitenkaan aina ole syntymäjärjestyksestä riippuvaista. Hoivaajan rooli on usein vanhimmalla tyttärellä, vaikka perheessä olisi häntäkin vanhempi isovelji. Keskimäinen lapsi voi ottaa vastuunkantajan roolin tai kuopus omaksua perheen sovittelijan roolin. Jo lapsena omaksuttu rooli voi ohjata elämäämme läpi elämän vaikuttaen tapaamme käyttäytyä ja reagoida. Toimintaa pidetään usein persoonaan kuuluvana asiana ja siten muuttumattomana. Toimintatavoista voi kuitenkin päästä eroon, vaikkakin roolikäyttäytyminen voi tuntua turvalliselta. Esikoinen voi kuitenkin elämäntilanteiden muutosten

johdosta turhautua ylivastuullisuuteensa. (Kaulio & Svenning 2008, 32 – 34.) Perheeseen vaikuttaa myös merkittävästi se, kumpaa sukupuolta sisarukset edustavat. Jos perheessä on pelkkiä poikia tai tyttöjä, on perheen asetelma erilainen. Jos poika saa pikkusiskon, hänestä tulee todennäköisemmin perehtyneempi siihen, miten naiset toimivat. Hän saattaa oppia pehmeämmäksi ja ritarilliseksi. Pikkuveljen saavasta pojasta tulee mahdollisesti kilpailuhenkisempi. Samoin myös isosiskojen kohdalla syntyvän sisaruksen sukupuoli voi vaikuttaa isosiskon identiteetin kehittymiseen. (Schönbeck 2009, 20.)

5.1.1 Esikoiset

Ensimmäisen lapsen syntymä on vanhemmille ainutlaatuinen kokemus. Myös sisarusten syntymät ovat, mutta ensimmäisen lapsen kohdalla koko vanhemmuus ja vanhemmaksi kasvaminen ovat täysin uusia asioita ja herättävät suuria tunteita. Ensimmäisistä lapsista otetaan usein enemmän valokuvia ja heistä säilytetään muita sisaruksia enemmän muistoja. Esikoinen saa vanhemmiltaan paljon huomiota ja hellyyttä. Hänen kanssaan keskustellaan ja ollaan tiiviissä vuorovaikutuksessa, jolloin hän saa seurata aikuisten sosiaalista kanssakäymistä. Näiden tilanteiden ansiosta lapsen ilmaisutaidot kehittyvät. (Blair 2012, 24.) Blair toteaa hyvien kielellisten taitojen olevan yhteydessä myös esikoisen hyvään koulumenestykseen.

Esikoisen kohdalla vanhemmat ovat ensikertalaisia eikä heillä ole aiempaa kokemusta vanhemmuudesta. Vanhemmat jännittävät esikoista hoitaessaan enemmän, kuin myöhemmin syntyneiden sisarusten kohdalla. Lapsi aistii vanhempien tunnetilat, joten esikoisesta saattaa tulla jännittyneempi ja helposti stressaavampi, kuin sisaruksistaan. Esikoisilla on myös taipumus asettaa tavoitteensa jopa epärealistisen korkealle, koska he mallintavat aikuisen eli heitä paljon kehittyneemmän ihmisen käyttäytymistä. Tästä syystä esikoinen pettyy helposti itseensä, vaikka olisi menestynyt muiden mielestä hyvin. (Blair 2012, 25.)

Esikoinen menettää asemansa ainoana lapsena, kun perheeseen syntyy uusi lapsi. Jos lasten ikäero on pieni (alle 4 vuotta), esikoinen saattaa kaivata hyväksyntää koko elämänsä ajan. Esikoinen voi kokea auktoriteettiaseman kritiikin helposti louk-

kaavana. Tällä on yhteyksiä siihen, että esikoinen on kokenut lapsuudessaan menettäneensä asemansa vanhempien silmäteränä. Sisaruksen synnyttyä esikoinen saattaa kokea, että vanhemmat valitsevat jonkun hänen tilalleen. (Blair 2012, 26 – 27.)

Esikoisella on taipumus tavoitella valta-asemia. He haluavat pitää langat käsissään ja olla vastuussa. Blair kuvaa esikoisen taipumuksen vallan tavoitteluun johtavan juurensa siitä, että jos ihminen menettää valtaa, kuten esikoisen tapauksessa vanhempiensa jakamattoman huomion, on tavallista, että ihminen pyrkii saamaan jotain korvaavaa tilalle. Esikoinen saattaa siis työllistyä johtotehtäviin. Esikoiset oppivat lapsuudesta lähtien ottamaan vastuuta ja organisoimaan. He saavat seurata aktiivisesti vanhempien huolenpitoa nuoremmista sisaruksistaan ja ottaa heistä vastuuta myös itse. Esikoisen hyvät ilmaisutaidot, vastuunkantokyky ja organisointitaidot yhdistettynä ei ole ihme, että esikoiset päätyvät usein johtotehtäviin. Esikoisille on tyyppillistä myös hakeutua ammatteihin, joissa he voivat auttaa muita. Esikoiset päätyvät usein hoito- tai kasvatusalalle, koska heillä on jo entuudestaan kokemusta tämänkaltaisista tehtävistä. Esikoiset ovat kuitenkin valikoivia ammatin ja työtehtävien suhteen ja he haluavat arvostusta. Siksi heistä usein tulee esimerkiksi lääkäreitä tai opettajia. (Blair 2012, 28 – 31.) Blairin (2012, 38.) mukaan esikoisia on myös muihin verrattuna paljon enemmän politiikan ja liike-elämän johtoasemissa.

Esikoiset ovat hyvin itsekriittisiä. He pelkäävät epäonnistumista ja sitä, että vaikuttavat toisten silmissä heikoilta. Esikoinen vaatii itseltään paljon ja kokee olevansa vastuussa muiden mielipiteistä, jotka kohdistuvat häneen. Esikoisen on vaikea hyväksyä epäonnistumistaan tai sitä, että pettää omat odotuksensa. Erityisen vahvoina nämä piirteet ovat esikoisessa, joka on saanut sisaruksen ollessaan nuorempi kuin 4 – 5-vuotias. Siinä iässä lapsi vielä uskoo olevansa vastuussa itse kaikesta ympärillään tapahtuvasta, jolloin he uskovat vastoinkäymisten olevan omaa syytään. Toinen esikoiselle tyyppinen luonteenpiirre on heikko kyky delegoida tehtäviään, vaikka työtaakka olisi liian suuri. Esikoinen haluaa pitää langat käsissään uupumukseen asti. Esikoinen haluaa olla itse vastuussa työtehtävistään, koska jos jokin menee delegoinnin ansiosta pieleen, on se esikoisen mielestä kaikesta huolimatta hänen syynsä. Esikoiset suhtautuvat usein tehtäviinsä ylivastuullisesti. (Blair 2012, 32 – 34.)

5.1.2 Keskimmäiset

Keskimmäisen lapsen etu on se, että vanhemmat ovat jo kokeneita. Vanhemmilla on enemmän itseluottamusta ja rentoutta, joten lastenhoito sujuu varmemmin ottein. Keskimmäisestä tulee usein esikoista taitavampi sosiaalisesti, sillä hänen on nähtävä enemmän vaivaa saadakseen vanhempiansa huomion kuitenkin suuttamatta muita sisaruksia. Aikuisen huomio on lapselle elintärkeää. Se on ehto sille, että lapsen perustarpeet tulevat täytetyksi. Keskimmäinen joutuu usein olemaan kekseliäs keinoissaan saadakseen vanhempien huomion, jonka hän joutuu ensin jakamaan vanhemman sisaruksen, esikoisen kanssa ja myöhemmin nuoremman sisaruksen, kuopuksen kanssa. Sisaruuskatran sukupuolella on merkitystä siihen, millaisena keskimmäisen asema näyttäytyy. Jos kaikki kolme sisarusta ovat samaa sukupuolta, on keskimmäisen asema haastavampi. Jos taas keskimmäinen edustaa eri sukupuolta verrattuna sisaruksiinsa, on hänen asemansa sisaruksensa helppompi, sillä hän eroaa sisaruksistaan sukupuolensa perusteella. (Blair 2012, 52 – 53.)

Keskimmäiset lapset ovat erityisen yhteistyökykyisiä. He sopeutuvat helposti erilaisiin yhteisöihin ja ryhmiin niin opiskeluissa kuin työpaikallakin ja ovat hyviä tiedostamaan ihmisten tunteet ja tarpeet. He osaavat ratkaista konfliktitilanteita. Keskimmäiset ovat oppineet selvittämään riitatilanteita ja yhteentörmäyksiä jo lapsena, kun ovat olleet voimakastahtoisten sisarusten keskellä. Joskus keskimmäiset saavat sovun aikaiseksi omalla kustannuksellaan. Keskimmäiset antavat muita helpommin periksi voimakkaammille mielipiteille. Esikoinenkin saattaa etsiä tilanteeseen ratkaisua, mutta eroavaisuus näiden kahden välillä on se, että esikoisen ratkaisu on häntä miellyttävä ja keskimmäinen ehdottaa kompromissia ja myöntyy kompromissin kautta myös itse edistääkseen sovun syntymistä. (Blair 2012, 54 – 55.)

Keskimmäisenä syntynyt lapsi oppii arvioimaan omia kykyjään ja taitojaan realistisesti ikäänsä ja kehitystasoonsa nähden, sillä hän kasvaa ympäristössä, jossa on häntä vanhempia ja kehittyneempiä sekä nuorempia ja epäkypsempitä. Keskimmäiset lapset ovat usein luovia. He eivät kilpaile esikoisen kanssa esimerkiksi koulunesteyksestä, sillä esikoisella on jo etumatka ja he vertaisivat itseään vanhempaan.

Blairin mukaan keskimmäiset yrittävät erottua sisaruksistaan esimerkiksi pukeutamalla murrosikäisenä huomiota herättävästi etsiessään identiteettiään. (Blair 2012, 56 – 61.)

Keskimmäiset lapset potevat usein ahdistusta, joka johtaa juurensa siitä, että keskimmäiset ovat tottuneet vähättelemään omia tavoitteitaan. Keskimmäiset ovat myös jääneet esikoisen ja kuopuksen varjoon, joten he ovat saattaneet tietoisesti jättää kertomatta perheelleen esimerkiksi haaveistaan ja unelmistaan. Tukahduttaessaan haaveensa, ihminen lakkaa tiedostamasta niitä. (Blair 2012, 62.)

5.1.3 Kuopukset

Kysyttäessä useimmat ihmiset pitävät kuopuksen asemaa parhaimpana roolina sisaruskatraasta. Kaikki haluavat pitää huolta nuorimmasta ja hän saa virheensä helpommin anteeksi kuin muut. Kuopus saa aina apua sitä pyytäessään, eikä häntä kehoiteta kasvamaan ja yrittämään itse. Nykyaikana ihmiset pystyvät ehkäisyyn ja lapsettomuushoitojen ansiosta pitkälti päättämään, milloin haluavat lapsia. Tämän seurauksena myös viimeisen asema on vahvistunut, sillä perheillä on mahdollisuus päättää syntyvän lapsen olevan perheen viimeinen. Kuopuksen rooliin liittyy myös vanhempien haikeus ja nostalgia ensimmäisestä virstanpylvästä viimeiseen. Tästä johtuen kuopukselle saatetaan antaa enemmän anteeksi kuin vanhemmille sisaruksille. Samasta syystä kuopusta hemmotellaan ja ylisuojellaan. (Blair 2012, 77 – 79.)

Kuopukset ovat ulospäinsuuntautuneita, viihdyttävät muita ja nauttivat olostaan huomion keskipisteenä. Kuopuksen ei myöskään koskaan tarvitse luopua asemastaan perheen nuorimmaisena ja vanhempien silmäteränä. Kuopus saattaa käyttää asemaansa myös hyväkseen ja manipuloida läheisiään. Jos kuopuksen puolesta tehdään asioita, hän voi äkkiä huomata hyötyvänsä tilanteesta. Jos taas kuopusta kannustetaan tekemään asioita itsenäisesti näyttämällä esimerkkiä, hänestä kasvaa omatoimisempi. (Blair 2012, 80 – 82.) Blair toteaa, että mitä vähemmän kuopusta rohkaistaan itsenäisyyteen, sitä helpommin hän pettyy toisiin ihmisiin. Jos myöhemässä elämässä kuopukselta vaaditaankin saman verran kuin muilta, hän voi ajatella jäävänsä oman onnensa nojaan ja syyllistää tilanteesta muita. (89 – 90.)

Auktoriteettien kunnioitus on esikoisille ominaista ja keskimmäiset lapset tekevät kompromisseja sosiaalisten erimielisyyksien vähentämiseksi. Kuopukset sen sijaan ovat luovia uudistajia, jotka uskaltavat hylätä laaditut säännöt ja keinot sekä perinteisen ajattelumallin. He ottavat riskejä muita helpommin. Vanhemmat ovat usein kuopusta kohtaan sallivampia, eikä häntä rajoiteta niin kuin vanhempia sisaruksia, joten kuopus kokeilee rajojaan isosisaruksiaan uhkarohkeammin. Kuopukset päätyvätkin usein ammatteihin, joissa he voivat työskennellä omaan tahtiinsa ja toteuttaa vapaasti ideoitaan. (Blair 2012, 85 – 92.)

5.2 Ainoat lapset

Nykyaikana ihmisten pystyessä pitkälti päättämään lisääntymisestään ja sen ajankohdasta, myös yksilapsiset perheet ovat hyväksyttävämpiä, kuin aiemmin. Iso osa naisista päättääkin hankkia vähemmän lapsia, jotta he voivat toteuttaa itseään myös muilla elämän osa-alueilla. (Blair 2012, 107 – 108.)

Esikoisten tavoin myös ainoat lapset ovat lahjakkaita kielellisessä ilmaisussaan, koska myös he saavat nauttia vanhempiansa jakamatonta huomiota ja näin ollen harjoitella vuorovaikutustaitoja. Esikoisesta poiketen ainoan lapsen ei tarvitse myöhemminkään jakaa vanhempien hoivaa ja huomiota nuorempien sisarusten kanssa, vaan hän saa jakamattoman huomion koko lapsuutensa ajan, jolloin hänellä on hyvät edellytykset oppia muun muassa monipuoliset kommunikaatiotaidot. Vanhempien päättäessä hankkia tietoisesti vain yhden lapsen, he antavat tälle kaiken energiansa. Lapselle kehittyy vahva itsetunto ja lapsi tiedostaa olevansa rakastettu saadessaan huomiota aina tarvittaessa. (Blair 2012, 111 – 112.)

Ainoan lapsen kohdalla tapaamiset muiden lasten kanssa ovat usein vanhempien järjestämiä ja suunniteltuja. Ainoan lapsen haasteena voi olla oppia jakamaan leluja tai puolustamaan itseään ilman aikuista. Sisarukset harjoittelevat näitä taitoja keskenään ja heidän opeteltava nopeasti arvioimaan toisen sisaruksen ajatukset ja tarpeet sekä puolustautumaan itsenäisesti. Ainoat lapset saattavat myös helposti kokea ulkopuolisuutta yrittäessään kuulua johonkin ryhmään. (Blair 2012, 117 – 118.)

Ainoat lapset ovat usein järjestelmällisiä. Ainoalle lapselle on ominaista vertailla itseään vanhempiin. Hän viettää elämänsä ihailevien ja kannustavien aikuisten ympäröimänä pitäen heitä esikuvinaan. Ainoa lapsi tähtää myös itse korkealle ja vaatii itseltään paljon. Ainoat lapset ovat käytännöllisiä, he pyrkivät toiminnassaan perfektionismiin ja heidän on hyvin vaikea sietää epäjärjestyä, sillä he eivät ole joutuneet tekemisiin kaaoksen kanssa, kun aikuiset ovat ratkaisseet tilanteet heidän puolestaan. (Blair 2012, 118 – 119.)

Myös ainoat lapset kokevat paineita roolistaan. Ainoat lapset tuntevat, että heidän varaansa laskettiin kaikki vanhempien haaveet ja toiveet, ikään kuin ”yhden kortin varaan”. Ainoana lapsena ilman saman ikäistä leikkikaveria ja vastusta, voi ainoan lapsen olla vaikeampaa puolustautua ja käsitellä mielipahaa tai konflikteja, koska hän ei ole joutunut kohtaamaan sisaruksen myötä provosoivia tilanteita. Heidän täytyy hankkia sosiaaliset tunteaitonsa itse, kun taas sisaruksien kanssa eläneet ovat opetelleet niitä läpi elämänsä. (Schönbeck 2009, 50 – 51.)

6 TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN

Opinnäytetyön tutkimuksen kohteena ovat kansainvälisesti adoptoineiden perheiden biologiset lapset, joiden perheet olivat heidän lapsuudessaan läpikäyneet adoptioprosessin. Tutkimukseni toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Haastattelut toteutettiin puolistrukturoidulla teemahaastattelulla ja ne analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä.

Tämän luvun tarkoituksena on käsitellä laadullista tutkimusta, avata aineistonkeruussa käytetyn puolistrukturoidun teemahaastattelun tarkoitusta ja perehtyä teemoitteluun sekä aineistolähtöiseen sisällönanalyysiin.

6.1 Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Laadullisessa tutkimuksessa haastatteluilla pyritään saamaan mahdollisimman paljon tietoa tutkittavasta aiheesta. (Tuomi & Sarajärvi 2018.) Laadullinen tutkimus eroaa määrällisestä siinä, ettei vastausmäärillä ole tutkimuksessa merkitystä, kuinka moni vastaaja on vastannut kysymykseen tietyllä tavalla. Opinnäytetyössä vastausmäärillä ei ollut tutkimuksen kannalta merkitystä, vaan yksilön henkilökohtaisilla kokemuksilla adoptiosta.

Laadullisessa tutkimuksessa pyritään siihen, ettei tutkitusta aiheesta ole oikeita ja väärä vastauksia. Joustavuutta haastattelussa lisää myös se, että tutkija voi esittää kysymykset haastateltavalle haluamassaan järjestyksessä keskustelun edetessä. Haastattelun onnistumisen kannalta olisi edullista, että haastateltavat saisivat tutustua kysymyksiin ja teemoihin etukäteen. (Tuomi & Sarajärvi 2018.) Opinnäytetyösäni jokainen haastateltava sai valmistautua haastattelukysymyksiin etukäteen ja niitä esitettiin keskustelun edetessä sopivassa järjestyksessä, kuitenkin pääasiassa haastattelun rungossa pysyen. Kaikki haastateltavat saivat tutustua haastattelukysymyksiin hyvissä ajoin ennen haastattelutilannetta.

6.2 Puolistrukturoitu teemahaastattelu

Teemahaastattelulle eli puolistrukturoidulle haastattelulle on ominaista, että haastattelu etenee keskeisten teemojen ja niihin liittyvien tarkentavien kysymysten varassa. Teemahaastattelussa voidaan tarkentaa käsiteltävää aihetta ja esittää syventäviä kysymyksiä haastateltavien vastausten mukaan. Teemahaastatteluiden toteutukset voivat vaihdella lähes avoimesta haastattelusta aina strukturoidusti etenevään haastatteluun. Teemahaastattelussa etukäteen valitut teemat perustuvat tutkimuksen viitekehykseen eli siihen, mitä tutkitusta ilmiöstä jo tiedetään. (Tuomi & Sarajärvi 2018.)

Tutkimuksessani minulla oli kolme tutkimuskysymystä, joiden pohjalta jaoin haastattelut kolmeen eri teemaan. Ensimmäinen tutkimuskysymys oli *”Miten biologinen lapsi kokee adoptioprosessin ja adoptioon valmistautumisen?”*. Ensimmäinen teema käsitteli adoptiota edeltävää aikaa sekä adoptioprosessia. Toinen tutkimuskysymykseni oli, että *”Millainen kokemus adoptiomatka on tulevan sisaruksen näkökulmasta?”*, jossa perehdyttiin perheen biologisen lapsen kokemuksiin, ajatuksiin, tuntemuksiin ja muistoihin adoptiomatkasta. Kolmantena tutkimuskysymyksenä oli *”Miten adoptio vaikuttaa perheeseen ja miten perheen biologinen lapsi kokee muutoksen?”*, jossa tutkittiin biologisen lapsen ajatuksia esimerkiksi sisaruudesta, vanhemmuudesta ja adoption merkityksestä sisarukselle adoptiomatkan jälkeisestä ajasta ihan tähän päivään asti. Haastattelu eteni teemojen mukaisesti. Haastattelijalla saattoi esittää lisäkysymyksiä tarkentaakseen aihetta, josta haastateltava puhui.

6.3 Teemoittelu aineiston analyysissä

Tässä opinnäytetyössä aineiston analyysissä on käytetty teemoittelua. Teemoittelulla tarkoitetaan sitä, että analyysivaiheessa esiin nousee teemoja, joiden pohjalta aineistoa tarkastellaan. Aineistossa esille nousseet teemat yhdistävät kaikkia haastatteluita ja ne saattavat pohjautua teemahaastattelun teemoihin. Lisäksi aineistosta esille saattaa nousta uusia teemoja, jotka nousevat lähtöteemoja mielenkiintoisimmiksi. Esille nousseet teemat pohjautuvat tutkijan havaintoihin ja tulkintoihin haastateltavien vastauksista. Haastateltavat eivät ilmaise asiaa täysin samoin sanoin, mutta tutkija tulkitsee ne kuitenkin samaan luokkaan kuuluviksi. (Hirsjärvi & Hurme

2008, 173.) Esimerkiksi tässä aineistossa haastateltavat kertoivat erilaisin ilmaisin saaneensa kuvan adoptiolapsesta ennen hakumatkaa, tämä voitaisiin siis koodata luokkaan ”Saivat kuvan”. Myös haastateltavien tunteenkuvaukset keskusteluista esille nousseista tilanteista voitaisiin koodata samaan luokkaan. Tässä opinnäytetyössä myös haastatteluiden teemat pohjautuvat haastattelurunkoon, mutta myös uusia teemoja on noussut esille aineiston analyysissä. Lähtöteemoja olivat adoptiota edeltävä aika ja adoptioprosessi, adoptiomatka ja kotona Suomessa. Esimerkiksi adoptiota edeltävä aika ja adoptioprosessi on jaoteltu alateemoihin, joita ovat sisaruksen muistikuvat adoptioprosessista, sisaruksen ajatukset ja tuntemuksen prosessin aikana ja adoptiomatkaan valmistautuminen.

Teemoittelun lisäksi tutkimuksen analyysissä on aineistolähtöisen sisällönanalyysin piirteitä. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä aineisto ohjaa analyysin tekoa. Aineistosta etsitään keskeisimmät asiat välittämättä niiden yhteydestä aiempiin tutkimuksiin. Tutkijan on oltava avoin aineistolle ja analysoida sitä aineiston omista lähtökohdista ilman teoretiedon vaikutusta aineistosta esiin nouseviin asioihin. (Leinonen, 2018.) Aineistolähtöinen sisällönanalyysi etenee seuraavasti:

1. Haastatteluiden kuunteleminen ja litterointi eli puhtaaksi kirjoitus.
2. Litteroituun tekstiin perehtyminen.
3. Ilmausten etsiminen, merkitseminen ja listaaminen.
4. Samankaltaisuuksien ja erilaisuuksien etsiminen ilmauksista.
5. Ilmausten ryhmittely, alaluokkien ja yläluokkien muodostaminen.
6. Yläluokkien yhdistämien pääluokaksi ja kokoavan käsitteen muodostaminen. (Tuomi & Sarajärvi 2018.)

Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan sisällönanalyysille on ominaista, että dokumentti käsitellään systemaattisesti ja objektiivisesti. Tässä tapauksessa dokumentina toimi äänitteet haastatteluista. Analysointi alkoi haastatteluiden kuuntelulla ja

litteroinnilla. Litteroitua aineistoa oli äänitteiden purun jälkeen noin 40 sivua. Litteroinnin jälkeen merkitsin keskeiset kohdat ja erittelin muusta tekstistä. Vastaukset jaoteltiin ryhmiin aiheiden perusteella värikoodeja apuna käyttäen. Keskeisten kohtien korostamisen ja niiden jaottelun jälkeen raportissa esiteltävä aineisto väheni noin puoleen. Vastausten lisäksi haastattelurunko toimi pohjana aihepiirien jaottelulle. Yläteema aineistossa oli esimerkiksi adoptiota edeltävä aika ja adoptioprosessi ja sen alateemana sisaruksen tuntemukset prosessin aikana.

6.4 Tutkimuksen taustatiedot

Tutkimuksen toteutus alkoi haastateltavien kartoittamisella. Otin yhteyttä Interpediaan ja Pelastakaa lapset ry:hyn, jotka ovat suomalaisia adoptiopalvelunantajia. Interpedia ja Pelastakaa Lapset ry. jakoivat esitettäni (Liite 1.), joka oli suunnattu adoptiovanhemmille. Esitettä jaettiin palvelunantajien toimesta muun muassa nettisivuilla, Facebookissa ja Twitterissä. Esite suunnattiin adoptiovanhemmille siitä syystä, että he ovat sosiaalisessa mediassa aktiivisempia seuraamaan adoptiota koskevia palvelunantajia ja vertaisryhmiä. Esitteessä mainitsin myös oman yhteyteni adoptioon. Jaoin esitettä myös itse adoptiovanhempien suljettuihin Facebook-ryhmiin ja tuttavilleni, jotka mainitsivat lähipiirinsä kuuluvan tutkimukseni kohderyhmään sopivia henkilöitä. Esitteen kautta sain useita yhteydenottoja adoptioperheiden biologisilta lapsilta, jotka halusivat osallistua tutkimukseeni. Haastateltavat kertoivat kuulleensa opinnäytetyöstäni esimerkiksi vanhemmiltaan, sukulaisiltaan ja lähipiiriltään. Ainoa kriteerini haastateltaville oli, että he olivat täysi-ikäisiä ja kuuluivat opinnäytetyöni kohderyhmään. En rajannut haastateltavia esimerkiksi adoptiomaan tai asuinpaikan perusteella. Kaikkien haastateltavien perheiden adoptiot oli toteutettu suomalaisten palvelunantajien kautta. Sopivien haastateltavien löytyttyä sovin jokaisen kanssa henkilökohtaisen haastattelujan.

Haastateltavat olivat avoimia ja innokkaita osallistumaan tutkimukseeni sekä jakamaan omia henkilökohtaisia asioitaan tuntemattoman ihmisen kanssa. Luottamuksen saavuttamiseksi koen jännitystä lieventävänä seikkana henkilökohtaisen yhteyteni adoptioon. Haastatteluiden alussa kerroin myös omasta taustastani haastateltaville. Haastattelut toteutettiin haastateltavalle sopivalla tavalla. Yhden tapasin

kasvotusten, 3 haastattelin puhelimitse ja yksi vastasi haastattelukysymyksiin sähköpostitse kirjallisena. Haastattelun kieli oli suomi, mutta haastateltavissa oli myös suomenruotsalaisia ja yksi heistä koki helpommaksi vastata ruotsiksi kirjallisena. Lisäksi haastattelin yhden, joka oli syntynyt adoptioperheeseen biologisena lapsena adoption jälkeen. Haastattelua ei kuitenkaan lopulta hyödynnetty aineistossa, sillä se ei täysin vastannut käsiteltävää aihetta. Kaikki haastattelut, pois lukien kirjallinen, äänitettiin ääninauhurilla tapaamisen aikana tai puhelimen välityksellä. Lähtökohtaisesti pyrin keskustelemaan haastateltavien kanssa tapaamalla heidät tai hoitamalla haastattelun puhelimen välityksellä ja välttämään kirjallisia vastauksia, jotta keskustelusta saatiin vastavuoroinen ja vuorovaikutuksellinen tilanne. Kaikille haastateltaville esitettiin samat kysymykset, mutta kysymysten järjestys haastattelutilanteessa saattoi vaihdella keskustelun mukaan. Haastattelurunko on liitteessä 2.

Haastateltavat keräsin touko-syyskuun aikana ja kaikki haastattelut toteutettiin syyskuussa 2019. Haastattelut olivat pituudeltaan noin 1 – 1,5 tunnin mittaisia. Äänitteet litteroitiin, jonka jälkeen aineisto analysoitiin ja aloin kasata tutkimustuloksia. Suorat lainaukset aineistossa ovat keskustelutilanteista poimittuja.

6.5 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Eettinen näkökulma on huomioitu tutkimusta toteuttaessa ja aineisto on analysoitu haastateltavien anonymiteettiansa kunnioittaen. Haastattelut on suoritettu tilassa, jossa ei ole ollut läsnä muita, kuin haastateltava ja haastattelija. Haastatteluiden aluksi kerroin hieman taustatietoja omasta suhteestani aiheeseen, jotta haastateltavat tiesivät myös tutkimuksen tekijän taustoista ja haastattelu voitiin suorittaa avoimesti ja luottamuksellisesti. Haastattelut äänitettiin, äänitteet säilytettiin salasanoin suojatulla tietokoneella ja aineiston analysoinnin jälkeen hävitettiin asianmukaisesti. Haastattelun aikana on ilmaistu selkeästi, milloin äänitys laitetaan päälle ja suljetaan. Aineisto on ollut vain omassa käytössäni tutkimuksen ajan ja empiiriset aineistot on hävitetty tutkimuksen julkaisun jälkeen. Haastateltavat ovat voineet jättää vastaamatta kysymykseen niin halutessaan. Kysymystä on tarkennettu sanallisesti ja esimerkein, jos haastateltava on vaatinut avautusta kysymykseen. Tutkimuksestani tulee ilmi ainoastaan haastateltavien sukupuoli ja haastattelun aikainen ikä, koska

koen, että näillä seikoilla on vastausten kannalta merkitystä. Alkuperäisenä suunnitelmana oli kertoa lukijalle myös haastateltavan adoption aikainen ikä, mutta haastateltavat, joilla on useampia adoptiosisaruksia, olisivat olleet helpommin tunnistettavissa.

Luotettavuutta lisää, että opinnäytetyössä kuvaillaan tarkasti prosessin eteneminen ja tutkimuksen eri vaiheet. Haastatteleman henkilöt ovat kertoneet yksityiskohtaista tietoa adoptioprosessista, joka on myös teoriaosuudessani todeksi todistettu. Näin ollen haastateltavien voidaan olettaa olevan haastateltavan aiheen kokemusasiantuntijoita. Haastateltavia oli 5 ja heidän vastauksissaan oli paljon yhtäläisyyksiä. Tutkimusanalyysissä on käytetty suoria lainauksia haastatteluista, joiden avulla voidaan todentaa tutkimustuloksia.

7 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimustulokset esitellään tässä luvussa haastateltavien kokemusten ja haastattelijan havaintojen ja pohdintojen kautta. Tutkimuksen teemoja oli kolme ja ne olivat 1. Adoptiota edeltävä aika ja adoptioprosessi, 2. Adoptiomatka sekä 3. Kotona Suomessa.

Haastateltavia oli viisi (5), neljä naista ja yksi mies. Haastateltavat olivat iältään 20 – 27-vuotiaita ja hakumatkan aikana he olivat olleet 6 – 20-vuotiaita. Kaikki heistä olivat olleet perheensä ensimmäisen adoption aikaan alle 12-vuotiaita. Adoptiosisarukset olivat olleet adoptoitaessa iältään 4kk – 6 vuotta ja ikäero haastateltavan ja adoptiosisaruksen välillä oli 4 – 16 vuotta. Kaikki haastateltavani olivat suomalaisia, äidinkielenään suomi tai ruotsi. Haastateltavien perheet olivat taustaltaan hyvin monipuolisia. Osalla heistä oli myös biologisia sisarusia tai sijaissisaruksia (sijaislapsia). Joidenkin haastateltavien perheet olivat adoptoineet useamman kerran. Haastateltavien vanhemmat olivat adoptoineet joko pariskuntana tai yksinhuoltajana. Adoption kohdemaat olivat Etelä-Afrikka ja Kiina. Merkittäviä seikkoja kohdemaan valinnalle olivat vanhempien henkilökohtainen mielenkiinto maata kohtaan, ystävät kohdemaasta, odotusajan pituus, adoptiovanhempien ikä ja kohdemaiden ikäkriteerit.

7.1 Adoptiota edeltävä aika ja adoptioprosessi

Tutkimuskysymys: ”*Miten biologinen lapsi kokee adoptioprosessin ja adoptioon valmistautumisen?*”

Haastateltavat kertoivat lapsuutensa olleen onnellista aikaa, tavallista arkea. He kertoivat olleensa läheisiä vanhempiensa kanssa ja saaneensa heiltä paljon huomiota. Osan heistä oli vaikea muistaa aikaa ennen adoptiota, sillä adoptio oli ollut heidän elämässään läsnä niin kauan, kuin he muistavat. Joskus adoptioprosessi saattaa keskeytyä yllättävän raskauden takia ja joskus perhe saattaa alkaa odottaa biologista lasta adoption jälkeenkin. Myös osa haastateltavista kertoi heidän vanhempiensa aloittaneen adoptioprosessin jo ennen heidän syntymäänsä. Prosessi

keskeytyi, mutta vanhemmat lähtivät syntymän jälkeen uudelleen prosessiin. Haastateltavat kertoivat toivoneensa sisarusta pitkään ja odottaen jännityksellä tulevaa.

Mä muistan et mulla on aina ollu sellanen tosi iso halu ja toive tulla isosiskoks ja se on ollu aina mulla niin kauan, kun mä muistan ja sit ku sain tietää, että on tulossa, niin sehän oli maailman paras hetki. Mä muistan, et mä koko ajan kysyin, et millon meille tulee pikkuveli tai pikkusisko. Nainen, 26

Osalla haastateltavista oli tuttavaperheitä, jotka olivat aikaisemmin adoptoineet. Toisilla jännitystä lisäsi se, etteivät he tunteneet ketään samassa tilanteessa ollutta. Myös ainoan lapsen rooli askarrutti haastateltavia. Haastateltavat läpikävivät suuria tunteita tulevaa adoptiosisarusta kohtaan, mutta osa heistä suhtautui tulevaan muutokseen ja perheenlisäykseen myös suhteellisen neutraalisti.

Kyl se oli hieman jännittävää aikaa, et ku ei ollu ketään tuttua tai muutenkaan ketään ketä olis adoptoinu, ei ollu mitää vertailupohjaa. Kaikki oli hyvin uutta, mut siinä oli niin paljon tapaamisia kuitenkin sit sen adoptiohoitajan kanssa ja selvityskäyntejä sun muita, et kyllä se siitä pikkuhiljaa se idea rupes juurtumaan. Ja rupes ymmärtämään sitä, et mitä tässä on tapahtumassa, mut kyllä se alkuun oli aika jännittävä, ku ei tienny yhtää mitä on luvassa ja mitä se tulee olemaan. Ainoana lapsena ennen sitä kuitenkin yli kymmenisen vuotta eläneenä, et sieltä käydään hakemassa joku ja se tulee Afrikasta. Mies, 25

Suurin osa haastateltavista ei muistanut tilannetta, kuinka vanhemmat kertoivat heille adoptiosta. He kertoivat adoption olleen heidän elämässään läsnä aina.

No sitä mä en muista, et se on ollu mun mielestä koko ajan siinä läsnä ja se on ollu sellanen luonnollinen asia. Ei oo ollu mitään erikoista siinä, et meille kerrottiin et hei meille tulee ehkä, jos kaikki menee hyvin, niin meille tulee pikkusisko tai pikkuveli ja että on ulkomailta ja Kiinasta. Sit ku sosiaalityöntekijä kävi siellä meidän kotona niin siitä sit puhuttiin ennen, et miksi hän tulee ja mä muistan et oli tosi jännää silloin. Nainen, 26

Haastateltavat pitivät adoptiota luonnollisena asiana ja yksi haastateltava vertasi adoptiosta kertomisista siihen, miten vanhemmat kertovat raskaudesta ja uuden lapsen syntymästä lapsilleen.

Voisin kuvitella, et jos ois normaalisti tulossa sisarus nii aika samaan tyyliin. Muistaakseni istuttiin alas ja sit kerrottiin, et mitä nyt on mahdollisesti tapahtumassa ja sellasta enemmänki keskusteluu, et ei mikään ilmoitusluontonen asia vaan sellanen keskustelu, että miltä musta tuntuu se idea ja miten mä suhtaudun ja mun ajatuksia kuunneltiin ja tälleen et mitä mieltä ja onko se ok. Mies, 25

7.1.1 Sisaruksen muistikuvat adoptioprosessista

Adoptioprosessiin kuuluu, että kotikäynneillä sosiaalityöntekijät huomioivat myös perheen biologisen lapsen mielipiteen adoptiosta. Haastateltavilta kysyttiin, huomiointiinko heidän mielipiteensä adoptioprosessissa. Kaikki haastateltavat olivat myönteisiä adoptiolle. Osa heistä koki kuitenkin myös epävarmuutta adoptiota kohtaan. Haastateltavat muistivat myös selkeästi tilanteita, jolloin sosiaalityöntekijä kysyi heidän mielipidettään.

Muistan kyllä et se sosiaalityöntekijä kysy sen neuvonnan aikana, että mitä mieltä ootte, mut en mä muista mitä mä vastasin, ku meillä tai mulla ei koskaan ollu mitään kysymyksiä muuta ku et milloin. Nainen, 26

Kyl mä muistan et sosiaalityöntekijät kävi kylässä ja sit istuttiin kaffella ja juteltii... hyvin paljon oli et sosiaalityöntekijä keskitty myös muhun ja mun tuntemuksiin ja mun ajatuksiin et kyl siihen voi hyvinki paljon vaikuttaa ja voi olla osasyynä myös se mun ikä, että oli vahvat mielipiteet ja käsitykset asioista nii sit kans kyl kuunneltii myös ja mä koin et se vaikuttaa mitä mä sanon ja kerron. Mies, 25

Kyl niitä kävi useemman kerran joo ja sit et piti mennä yksin sen kanssa, eikä saanu kukaan muu tulla vastailemaan mun puolesta tai mitenkään ohjaajamaan sitä. Nainen, 27

Mulla oli varmaan joku teiniangsti silloin menossa. Mä olin sitä mieltä, et ei enää, et mä en enää halua sisaruksia... En mä tiedä mistä se tuli, koska mulla ei ikinä oo ollu sellasta fiilistä, et mä oon taas nimenomaan halunnu niitä sisaruksia, mut silloin mulla oli. Siihen aikaan mä jotenkin ajattelin, et ei enää ja silleen niinku on multa aina kysytty, mut sit on myös tehty selväks, et se ei oo mun päätös, et mä en voi tässä päätöstä tehdä kuitenkaan, mut onhan se kysytty muodollisuuden vuoks just et... Mut en mä nyt sitten siinä (sosiaalityöntekijän käynnillä) sanonu ku et nojoo, et ei et en haluais tai mitään sellasta ja sit muilla kerroilla mä oon ollu sit taas ihan täysin sitä mieltä, et tottakai ja ois ihanaa. Nainen, 20

Sosiaalityöntekijöiden kotiselvitysten lisäksi yksi haastateltava kertoi muistavansa perheen yhteiset reissut palvelunantajan toimistolle Helsinkiin, jolloin vietettiin perheen kesken yhteistä aikaa myös esimerkiksi huvipuistossa Linnanmäellä tai Tallinnan risteilyllä. Muut haastateltavat eivät kertoneet haastatteluissa, että olisivat käyneet perheen kanssa yhdessä palvelunantajan toimistolla. Yksi haastateltava kertoi, että vanhemmat hoitelivat adoptiota kaikessa hiljaisuudessa, eikä siitä juuri puhuttu, vaikka oli tiedossa, että prosessi on käynnissä.

Haastateltavien mieliin oli erityisesti jäänyt, että he olivat perheenä ottaneet kuvia adoptiohakemusta varten. He olivat saaneet esitellä kuvissa harrastuksiaan ja mielenkiinnonkohteitaan. Kuvat olivat olleet heidän perhettään kuvaavia.

Me mutsin kans panostettiin siihen ku tarvi ottaa perhekuvia ja selittää sitä mitkä on meidän lähtökohdat, et miks me tähän adoptioon lähetään.
Mies, 25

Muistan et piti ottaa paljon valokuvia ja lähettää, ottaa niin sanotusti hienoja valokuvia, että oli hyvät vaatteet päällä ja hymyillään ja ollaan perheenä siinä. Ja niinku et kaikista omista harrastuksista, et ku soitti pianoa niin otettiin kuvia siitä ku istu siinä pianon ääressä. Nainen, 27

Lapsiesitys tarkoittaa, että adoptionhakijalle on nimetty lapsi. Lapsiesityksen jälkeen adoptionhakija pääsee tutustumaan lapsen asiakirjoihin, joissa on tietoa adoptiolapsen taustoista ja terveydentilasta. (Pelastakaa Lapset ry. [viitattu 23.10.2019.]) Lapsiesityksen yhteydessä lähes kaikki haastateltavat kertoivat saaneensa kuvan lapsesta. Osa haastateltavista myös muisti hyvin tarkasti tilanteen, jossa he olivat nähneet kuvan ensimmäisen kerran. Sisaruksen kuvan näkeminen herätti haastateltavissa suuria tunteita ja muistot tilanteesta olivat haastateltaville merkityksellisiä.

Se kohokohtahan siinä prosessissa oli se, et se lapsiesitys tuli ja mä muistan sen päivän niin kirkkaasti. Mä muistan et me oltiin mun veljen ja isoäidin kanssa kotona ja mun äiti soitti meidän kotipuhelimeen ja sit se sano et sä oot nyt isosisko ja mä itkin ja itkin. Äiti tuli bussilla kotiin ja oli käyny Pela-toimistolla (Pelastakaa Lapset ry:n toimisto) ja saanu sen lapsiesityksen. Sitten isä tuli junalla kotiin ja me kaikki tavattiin postilaatikolla, äiti otti ja avas heti sen kirjekuoren ja sit katottiin yhdessä sitä ihanaa vauvaa. Päivä sen jälkeen, kun me saatiin se lapsiesitys, niin mä otin kuvan kouluun ja näytin et tässä on mun pikkusiskoni. Nainen, 26

Me saatiin semmoset mustavalkoset faksatut kuvat, ne oli tosi rakeisia ja sellasia epäselviä, et niistä ei sille erottanu hirveesti. Mä olin just mun kaverin kanssa mökillä ja sit äiti soitti mulle siitä, et nyt ollaan saatu se tieto ja sitte mä aloin heti itkemään ja me oltiin mun isän äitin mökillä ja se mun isän äiti oli siinä ja sit se ku mä sille ihan itkin onnessaan ja selitin, et nyt me ollaan saatu tää tieto, niin se oli silleen et se ei ite oikein osannu suhtautua siihen, mut se oli niin outoa, kun se ei ollu silleen, ei itkeny onnesta tai mitään, vaan oli silleen vähän et aijaa nytkö se sit tuli ja vähän silleen... Nainen, 20

Mulla on yks sellanen konkreettinen muisto, mua ja mun toista veljee on tultu hakeen ala-asteelta koulupäivän jälkeen autolla ja mun vanhemmat on molemmat ollu sit autossa ja ku me ollaan istuttu siihen niin siinä koulun pihalla on niinku sanottu jotenki et nyt meille tulee tää tyyppi ja sit näytetty valokuva. Ne valokuvat oli tyyliin tullu sinä päivänä et sen mä muistan konkreettisesti, mut et kyl mä oletan et sitä ennenkin on ehkä jotenkin varmasti puhuttu, mut se on sellanen minkä mä muistan ihan niinku valokuvamaisesti mun mielessä. Nainen, 27

Suurin osa haastateltavista kertoi saaneensa tietää adoptiosisaruksen taustoista ennen adoptiomatkaa. Haastateltavat kokivat, että heidän vanhempansa olivat olleet avoimia ja he ovat saaneet kysyä mieltä askarruttavia kysymyksiä silloin ja edelleen. Haastateltavien joukossa oli myös yksi, joka ei pitänyt adoptiosisaruksen taustoja itselleen oleellisena tietona, vaan hän halusi keskittyä tulevaan. Vanhempana adoptoidut lapset, jotka osasivat adoptoidessa puhua kieltä ja joilla oli muistikuvia synnyinmaastaan, olivat kertoneet lapsena myös itse sisaruksilleen adoptiota edeltävästä ajasta ja elämästään synnyinmaassa.

7.1.2 Sisaruksen ajatukset ja tuntemukset prosessin aikana

Haastateltavat kuvailivat adoption herättäneen heissä suuria tunteita. He kokivat, että heidän perheensä täydentyä kauan odotetulla sisaruksella.

Aivan valtavan ihania ja toiveikkaita, et tottakai tää on se tapa, et meidän perhe saa sen viimeisen palapelin palan siihen ja perhe täydentyä. Nainen, 26

Se on ollu ihanaa, niin ihanaa ja aina on ollu tosi tosi innoissaan... Siis aivan ihanaa ja just siis semmosta et on nauranu ja itkeny äidin kanssa. Nainen, 20

Haastateltavat kertoivat sopeutuneensa ajatukseen nopeasti, huolimatta alun epävarmuudesta, jonka jälkeen he ovat kokeneet asian vain positiivisena. Adoptio tuntui jännittävältä ja uudelta asialta.

No ensimmäisen suhteen oli sellasta pientä epävarmuutta ku se (sosiaalityöntekijä) tuli käymään ja kun mä sain kuulla, että tämmöistä ois luvassa, et pientä epäilystä heräs kuitenkin, mut sit ku mä rupesin miettiä, et miten mut on kasvatettu ja miten mulla on mennä lapsuudessa niin sit kyllä mä näin sen, et ihan varmasti tulee kuitenkin onnistumaan ja pikkuhiljaa kun siit keskusteltiin enemmän ja tuli enemmän näitä käynnejä, nii sit rupes olla sellanen varma fiilis, et koin et mut on hyvin kasvatettu nii en mä nähny siinä mitää ongelmaa. Toki jännittäväähän se oli, et ku se on täysin uutta ja ei oo ketään kenen kans mä voin asiasta keskustella, et miten on mennä ja mitä on luvassa. Aika rohkeesti tarvi sit hypätä siihen kelkkaan mukaan ja sit asiat eteni omalla painollaan...
Mies, 25

Muistan kyl sen, et sit ku mä sain tietää sen, niin olin tosi innoissani, et jes vitsi kui siistii ja ihanaa... Kyl mä olin tosi innoissani ja fiiliksissä et jännää ja siistii, ihan pelkästään positiivinen fiilis siitä. Mä oon aina ollu jotenki tosi kiinnostunu kaikista jännittäivistä uusista asioita. Nainen, 27

7.1.3 Adoptiomatkaan valmistautuminen

Hakumatkan lähestyessä haastateltavat kävivät läpi monenlaisia tunteita.

Se oli kyllä ihanaa aikaa sekin, vaikka odotti tosi paljon sitä matkaa ja ei ehkä ymmärtäny sitä myöskään, et kuinka kaukana se Kiina oli, et se oli pitkä matka, mut tosi jännää oli. Nainen, 26

Se oli ehkä enemmänki sellanen odottava fiilis vähän sama ku lapsen syntymä, et nyt tiedetään et sieltä on lapsi tulossa ja se tulee näihin aikoihin ja tälleen et sit vaan odotti periaatteessa ns. "se lapsi syntyy".
Mies, 25

Haastateltavista lähes kaikki olivat olleet adoption aikaan kouluikäisiä, joten merkittäviä muistoja adoptiomatkaan valmistautuessa olivat myös kouluun liittyvät seikat. Hakumatkat kestävät useita viikkoja, jonka ajan perheen kouluikäinen lapsi joutuu olemaan poissa koulusta. Kaikki haastateltavat eivät olleet osallistuneet hakumat-

koille juuri siitä syystä, että ajankohta oli koulun tai muun elämän kannalta haasteellinen. Haastateltavista noin puolet kertoivat saaneensa koulusta tehtäväksi kirjoittaa päiväkirjaa hakumatkan aikana. Lähes kaikki haastateltavat muistivat selkeästi kouluun liittyvät asiat matkalle valmistautuessa, kuten esimerkiksi ilmoitukset poisolosta ja suuret määrät läksyjä.

Sen mä muistan et mä sain yhden tehtävän ainakin et piti joka päivä kirjottaa päiväkirjaa niin me tehtiin sellanen vihko mulle ja mun veljelle. Me sen matkan aikana kirjoitettiin, et mitä oli tapahtunu ja on nyt ollu ihanaa lukea se, mä olin 9v niin en mä syvällisesti kerro mitään, mutta nyt kun mä oon lukenu sen jälkikäteen niin se on aika ihanaa kattoa et aa niin me tehtiin tätä tää päivä ja tota toi päivä. Nainen, 26

Aina just se et kouluun ilmoitukset, jos on tarvinu tehdä ja koulusta sit sai kans tehtäviä mukaan mitä tarvi tehdä. Mun piti tehdä silloin ensimmäisellä kerralla siis ihan vaan kirjottaa vihkoon mitä mä oon tehny minäki päivänä ja laittaa kuvia sinne väleihin. Nainen, 20

Haastateltavat muistivat myös käyneensä läpi muita käytännön asioita valmistautuessaan hakumatkaan. Haastateltavat kertoivat ostaneensa tulevalle sisarukselle vaatteita yhdessä vanhempiansa kanssa.

Mä muistan just et käytiin meidän vanhat vauvanvaatteet läpi ja mietittiin et tätä vois pikkusisko tai veli sit käyttää ja mietittiin et missä hän nukkuu ja kaikenlaista. Nainen, 26

Sielt tuli se muutama viikko ennen se tieto et muutaman viikon päästä pitää tulla ja sit sieltä tuli tosi tarkat vaatimukset et mitä kaikkea, et ku sinnehän piti sinne lastenkotiin viedä lahjoja niin tuli tosi tarkat listat et mitä pitää viedä ja et mitä vaatteita pitää tälle lapselle tuoda, minkä tyyppistä, mitä leluja ja mitä kaikkee tämmöstä. Sen mä muistan et mä oon käyny sitten mun vanhempien kanssa shoppailemassa ja mä sit valitsin sille yhden pehmonallen, mikä sinne sit vietiin ja muistan tosi fyysisesti sen miten mä hypistelin niitä vaatteita mitkä sit lähti, et se tuntu jotenki ihan käsissä ja jotenki sellanen visuaalinen mielikuva siitä et nää on nyt ne mitkä lähtee sinne ja nää on ne joita se tulee pitää, et se oli sellanen muisto. Nainen, 27

Lisäksi haastateltavat kertoivat, että he olivat käyneet vanhempiansa kanssa läpi matkan kulkua ennen lähtöä.

... et miten se menee, et joo he soittaa sieltä sit ja saadaan kuvia ensin, sitten lähdetään matkalle, kaikki tulee mukaan ja sit ollaan siellä pari viikkoa ja tälleen, et kyllä se oli koko ajan arjessa mukana. Nainen, 26

Siin käytii ennen matkaa vähän läpi et mun mielestä se oli jo täällä ku oltiin Suomessa niin selvää et mitä tulee tapahtumaan et käydään ensin kattomassa heti matkan alkuun, sit käydään hakemassa hänet pois ja sit pari viikkoo ollaan siel Afrikassa sit perheenä. Mies, 25

Käytännönjärjestelyiden lisäksi haastateltavat kertoivat valmistautuneensa matkaan myös henkiselällä tasolla.

Mulla oli enemmänki sellanen vaisuus tästä asiasta et adoptio oli tapahtumassa... Se oli enemmänki sitä et keskitty siihen, et vähän itsekäästi keskityin itteeni, et okei mä oon lähdössä kaheks viikoks Etelä-Afrikkaan et millasta siit tulee ja näin edespäin et valmistautu enemmän siihen ite reissuun ja siihen et käydään hakemassa lapsi sielt lastenkodista ja näin edespäin. Mietin hyvin paljon enemmän henkilökohtasella tasolla et mitä tulee tapahtumaan ja millasta se tulee olemaan. Mies, 25

7.2 Adoptiomatka

Tutkimuskysymys: *"Millainen kokemus adoptiomatka on tulevan sisaruksen näkökulmasta?"*

Haastateltavien vastauksissa matkalle lähtijöistä oli eroja. Osa perheistä oli lähtenyt matkalle koko perheen voimin. Jotkut haastateltavat kertoivat, että heillä oli ollut hakumatalla mukana myös isovanhempi, mummo. Mummon tehtävänä oli vahtia nuorempia lapsia, kun vanhemmat hoitelivat esimerkiksi virastoasioita. Jos perheessä oli sijaislapsia, heidän osallistumisensa hakumatkaan riippui heidän biologisten vanhempiansa suostumuksesta. Yksi haastateltava kertoi isän lähteneen yksin, koska ajankohta oli muulle perheelle haastava. Eroja oli myös siinä, lähdettiinkö matkalle oman perheen vai useamman adoptioperheen voimin. Osa haastateltavista kertoi, että samassa hotellissa tai majatalossa yöpyi heidän lisäksi muita suomalaisia adoptioperheitä. Osa mukaan he eivät tavanneet matkalla muita. Yksi haastateltava totesi tämän olleen hänen mielestään vain hyvä asia, että he saivat olla hakumatalla ilman muita adoptioperheitä seuranaan.

Nää on ollu ihan meidän perheen keskeisiä reissuja ja nyt ku sitä miettii tälleen vaihtoehtoja niin mä oon kyllä ihan mielissäni siitä et ei ollukaan et ei just tarvinnu keskittyä mihinkään muihin vaan pysty keskittyä vaan itteemme perheenä et ei siihen ois kaivannukkaan muita adoptioperheitä et kyllä sitä arvosti ihan et se oli vaan meidän juttu. Mies, 25

Kaikki haastateltavat muistivat hyvin selkeästi luovutustilanteen ja myös hyvin pieniä yksityiskohtia tilanteesta. Lähes kaikki perheet olivat videoineet luovutustilanteen. Tilanne oli ollut suurimmalle osalle hyvin tunteikas. Haastateltavat kuvailivat luovutuspäivää muun muassa elämänsä tärkeimmäksi päiväksi ja kertoivat itkeneensä tilanteessa paljon.

Syötiin aamupalaa siinä buffetissa ja sit mentiin vielä ylös huoneeseen ja vaan odotettiin, et millon saadaan mennä sinne aulaan. Meitä oli ehkä 5 tai 6 perhettä. Sit ne lapset tuli kaikki siihen hotellin aulaan hoitajien kanssa ja sit sen lastenkodin johtajan kanssa. Mä muistan just et isä kuvas mua ja kysy silloin, et no miltä tuntuu... Ja mä olin ihan et mä en tienny miten mä olisin, koska se oli niin jännittävää. Sit mä muistan sen kun äiti sai ottaa sen mun pikkusiskon sit syliin ja mun mielestä se oli vähän epäreiluu, et mä en saanu, koska sehän oli mun pikkusisko, et miks mä en saanu ottaa syliin ensimmäisenä. Et sillen mä muistan et mä olin sen jälkeen silleen vähän mustasukkanen ja en halunnu puhuu, mut sit ku tultiin sinne ylös hotellihuoneeseen niin sitten me kaikki hoidettiin sitä sit siinä... Sit mä lämpenin taas ja sain pitää ensimmäistä kertaa sylissä. Tää oli niinku mun elämäni paras päivä ja on ollu hyviä päiviä ja olen menny naimisiin ja se oli ihana päivä, mut toi päivä ei koskaan... Mikään ei tuu voittamaan sitä päivää. Mä luulen et mikään ei tulis voittamaan sitä. En mä tiiä sit, jos saa omat lapset joskus, mutta et tuo oli kyllä niin mahtavaa ja ihanaa ja tunteikas päivä. Nainen, 26

Useat haastateltavat kertoivat itkeneensä luovutustilanteessa, koska tunteet olivat niin suuria. Yksi haastateltava oli pohtinut, että hänen täytyisi hillitä tunteenpurkaus eikä hän saisi itkeä, koska itku voi vaikuttaa myös pieneen lapseen. Pikkusisarusta oli myös hakenut tiivistä tukea isosisaruksesta heti tapaamisen jälkeen.

Ensimmäinen oli siis silleen, et me mentiin Abban (kohdemaan palveluntaja) toimistolle ja veli tuotiin sinne ja meillä oli sellanen tilanne siinä, että ne sano et siskot saa nähä ensin. Meijät vietiin toiseen huoneeseen missä me saatiin sit se veli syliin ja jotain leluja annettiin ja oltiin siinä hetki. Sit vasta mentiin sinne äitin ja isän kanssa ja nehän videoi sen kaiken ja siinä videolla ei oo mitään muuta ku sitä ku mä itken ihan alusta loppuun asti ja se oli tositositosi koskettava tilanne mulle... Sitten toisella kerralla ku sieltä oli tulossa 2-vuotias niin me mentiin ihan lastenkotii ja mä aattelin sitä, et ei voi ihan hirveesti itkee, koska se lapsi voi reagoida siihen ku vauva ei niin ajattele, kyyneleet

tottakai tuli silmiin ja näin, mutta yritin mahdollisimman vahvana pysyä siinä. Ja tää viimesin niin mähän en ollu siinä luovutuksessa mukana. Sitten kun mä tapasin hänet ensimmäistä kertaa lentokentällä niin mä olin kans miettiny sitä, että ei voi itkee nii paljoo et ku se on kuitenkin 4-vuotias et se tajuaa sen niin hyvin, mutta ei mitään mä itkin ihan hirveesti. Sit hän ite sano, että hän haluaa tulla mun syliin ja sithän se oli mun sylissä sen koko 10 päivää mitä me oltiin siellä vielä ja oli ihan kiinni koko ajan. Nainen, 20

Naispuoliset haastateltavat tuntuivat suhtautuvan luovutukseen tunteellisemmin. Miespuolinen haastateltava kertoi keskittyneensä enemmän ympäristöön ja hän oli huomionut lapsen silmin paljon asioita, jotka hän muistaa vielä tänäkin päivänä. Hän kertoi kiinnittäneensä huomiota muun muassa lastenkodin hoitajiin, muihin lapsiin ja sisustukseen. Hän muisti tarkasti tietyt huoneet lastenkodista ja huonekalut niissä. Haastateltava kertoi tarkkailleensa tapahtumaa negatiivisten lasien läpi. Haastatteluissa kysytyn tarkennuksen jälkeen hän kertoi, että hänellä oli ollut oleuksia Afrikasta ja sen karuista oloista. Haastateltavaa pohditutti muiden lastenkodin lasten tulevaisuus.

Mä oon kyllä rekisreröiny mieleen huomattavasti enemmän sitä ympäristöä ja niitä hoitajia ja muita lapsia... Et jäis sit sieltä mielee ne lähtökohdat et mistä hän on lähteny, et en mä ehkä niin paljon ees keskittyny siihen lapseen, et enemmän mä keskityin niinku sit ku olin hänet katonu ja vähän pitäny sylissä ja näin niin sit mä kiinnitin hyvin paljon huomioo siihen lastenkotiin. Se oli ehkä enemmän mielenkiintosta ku se ite henkilö, ku ties et se tulee meidän perheessä asumaan ja elämään et ihan kyllästymiseen asti tulee näkemään niin sanotusti, et paljon enemmän keskitty siihen lastenkotiin ja hoitajiin ja muihin lapsiin just, leluihin ja kaikkeen tälläseen kiinnitti paljon huomioo... Koitti kattoo sit sitä mikä siellä on huonosti et millasta niillä on jäädä sinne ku yks lähtee meidän mukaan, mut kymmenet kuitenkin jää. Nii sen takii oli ehkä negatiivisesti varautunu siihen. Mies, 25

Yksi haastateltava ei osallistunut itse adoptiomatkaan tai luovutustilanteeseen, mutta muisti tarkasti ensimmäisen hetken, kun Suomessa tapasi pikkuveljen. Haastateltava kertoi, että isä oli ollut hakumatalla kaksi viikkoa. Haastateltava muistaa, että isä oli kertonut muulle perheelle, kuinka veli oli ollut todella peloissaan. Kyyneleet olivat valuneet hänen poskiaan pitkin ilmekään värähtämättä. Isä oli ottanut veljeä kädestä kiinni ja veli oli vain seissyt paikallaan, haastateltavan sanoin "kivi-

kasvona”. Pian alkujärkytyksen jälkeen veli oli alkanut ottaa kontaktia isään ja kommunikoinut hänelle. Haastateltava muisti, että isä ja veli olivat saapuneet perheen kotiin ja muu perhe oli ollut eteisessä vastassa.

He tuli siis kotiin, että me oltiin kotona vastassa. Muistan kyllä hyvin sen, oli siis ihan ilta jo tai siis sellanen pimenevä talvi-ilta. Isä varmaan on soittanu äitille et me ollaan kohta siinä et tulkaa vastaan siihen. Mä muistan sen kun he astu ulko-ovesta sisään, me ollaan siellä eteisen toisessa päässä ja muistan kun hänellä, mun veljellä, oli sellanen sähkösininen toppatakki ja pipo, hänen katse oli tottakai varmasti hyvin järkyttyny siitä kaikesta... Et mä muistan kyl sen ihan et missä seisoin, kyl se varmaan soitti silloin äidille, et nyt täältä tullaan, koska mä muistan ihan et millanen paita mulla oli, vähän hienommat vaatteet ja olin tosi innoissani kyllä. Muistan sen et sit ekana iltana se meni suihkuun ja hän tuli sit sieltä suihkusta ja äiti kuivas pyyhkeeseen niin siinäkin sit kyyneleet valu et oli ihan järkyttyny kaikesta. Nainen, 27

Haastateltavat kuvailivat luovutuksen jälkeen tunnettaan onnelliseksi. Haastateltavat kertoivat kiintyneensä sisaruksiin nopeasti ja kokeneensa erityisiä hetkiä isosisaruksena. Yksi haastateltava kertoi yhdestä tärkeästä muistosta, joka oli jäänyt mieleen. Pikkusisko oli itkenyt kovasti ja lopulta vain isosisko oli saanut itkun laantumaan. Sisko oli hakenut itsenäisesti eleillään tukea isosiskosta.

Kyllä ne oli ihan tän maailman ulkopuolelta, että sellasia tunteita. Mä muistan vieläki sen, sellanen hetki mikä on jääny mulla mieleen ja varmasti tulee jäämään koko elämäksi. Mun pikkusisko itki ja kukaan ei saanu sitä rauhalliseksi ja sit me istuttiin siinä et se oli isän tai äidin sylissä... ja kaikki yritti ja sit hän teki näin mulle päin *ojentaa kädet eteenpäin* ja sit ku mä otin hänet syliin niin hän sit rauhattu ja se oli niin ihana hetki ja sellanen et tuntu et mä pystyin rauhoittamaan mun pikkusiskon ja se oli niin suuri hetki isosiskolle. Nainen, 26

Semmonen ihan ääretön onnellisuuden tunne, et miten ihanaa on vaan saaha se. Ja jotenki musta tuntu et se kiintyminen on ollu tosi nopeeta molemminpuolin jokaisen sisaruksen kohdalla. Mä oon kiintyny jo siinä vaiheessa ku ollaan saatu ne ekat kuvat, musta tuntu et mä oon meidän perheestä jopa silleen helppoiten ja nopeiten kiintyny niihin lapsiin. Nainen, 20

Haastateltavat kertoivat, että he olivat perheineen pyrkineet mahdollisimman nopeasti normalisoimaan arjen sen jälkeen, kun lapsi oli luovutettu heille. Perheet olivat luovutuksen jälkeen tehneet perheenä ihan tavallisia asioita.

Koitettiin aika pian siirtyä siihen arkeen et nyt ollaan perheen kaa reissussa, et mitäs kivaa sit keksittäis, et koitettii mahdollisimman nopeesti jatkaa kohtalaisen normaaliin tapaan, normaali perhereissu sit loppu-enlopuks. Jonku verran käytiin jossain virastotaloissa laittamassa nimiä alle ja näin, mut muuten sit keskityttiin siihen lomailuun. Mies, 25

Osa haastateltavista mainitsi viranomaisasiat lyhyesti sivulauseessa, mutta kukaan heistä ei juurikaan keskittynyt muistelemaan virastotalokäyntejä tai tuomioistuinta, jossa adoptio virallistetaan. Tästä voikin päätellä, että viralliset seikat matkasta eivät juurikaan ole jääneet haastateltavien mieleen lapsen näkökulmasta.

7.3 Kotona Suomessa

Tutkimuskysymys: *”Miten adoptio vaikuttaa perheeseen ja miten perheen biologinen lapsi kokee muutoksen?”*

Kotona Suomessa -alaluvussa käsitellään hakumatkan jälkeistä aikaa ja käsitellään muun muassa sisaruussuhdetta, vanhemmuutta, adoption aikaansaamaa muutosta perheessä ja adoption merkitystä.

7.3.1 Sisaruussuhde

Lähes kaikki haastateltavat kertoivat heidän kiintyneen sisarukseen jo hyvin varhain. Myös adoptiolapset olivat kiintyneet lyhyessä ajassa sisaruksiin. He kertoivat, että sisarukset olivat hakeutuneet heidän syliinsä arastelematta jo pian tapaamisen jälkeen ja leikit sisaruksen kanssa on aloitettu heti.

Kuten jo aiemmin tuli ilmi, hoivaajan rooli on usein vanhimmalla siskolla. (Kaulio & Svenning 2008, 32.) Myös tässä tutkimuksessa siskot olivat ottaneet roolinsa hoivaajana. Kaikilla haastateltavilla oli niin suuri ikäero adoptiosisarukseen, että heidän sisaruussuhteensa oli hyvin pitkälti huolenpitoa sisaruksesta. Haastateltavat olivat pääasiassa käyneet koulunsa eri aikaan, eikä heillä ollut sisarusten kanssa juurikaan yhteisiä harrastuksia. Yhteisiksi asioiksi he luettelivat kuitenkin esimerkiksi leipomisen, yhteiset lomamatkat ja perhejuhlat. Lähes kaikki haastateltavat kertoivat kuitenkin suuresta ikäerosta huolimatta olleensa lapsena läheisiä adoptiosisaruksen

kanssa ja omaksuneet ison sisaruksen roolin. Kaikki haastateltavat kokivat kuitenkin suuren ikäeron vaikuttaneen sisaruuden kokemukseen ja sisaruussuhteeseen jollain tapaa.

No koska meillä oli 8 vuoden ikäero niin oli aika paljon silleen et me oltiin niinku neljä isoa ihmistä hoitamassa pientä vauvaa niin silloin meillä oli ehkä enemmän sellanen suhde et me hoidettiin häntä ja tälleen, mutta ihana sellanen et leikittiin paljon, et ei vaan sitä hoivaa vaan myös leikkimistä. Nainen, 26

Meillä on aina ollu tosi hyvät välit ja semmoset lämpimät ja sillä tavalla ihan omanlaiset, tottakai sisaruksilla aina on, mutta tosi lämpimät välit mejän perheessä on muutenkin kaikilla. Tehään paljon yhdessä, ollaan paljon yhdessä ja kaikki haluaakin olla yhdessä. Käydään reissuissa ja perhejuhlat pidetään silleen et ollaan vaan oman perheen kanssa. Nainen, 20

Tottakai ku mä rupesin oleen sen 12-13 ja siit eteenpäi nii oli aika paljon niit omii intressei nii kyl siin tuli sit eleltyy mut toisinaan just leikkii ja välillä hoitaa, jos mutsi käy jossai salilla tai kuntoilemassa nii sit on sen aikaa niitten kans ja kattoo perään ja tälleen, et ei oo tullu leikkihetkiä ja sellasta et ois touhuttu paljoo, ehkä just sen ikäeron takia, mut ihan hyvä suhde, ei siinä mitää. Isoveljenä toiminu ja välillä menny hermot ku pikkulapsi huutaa ja muuta... Ihan hyvä sisaruussuhde kuitenkin. Mies, 25

Yksi haastateltava mainitsi sisaruussuhteen muuttuneen teini-iässä, kun yhteisiä kiinnostuksen kohteita ei ollut ja adoptiosisarukset löysi enemmän yhteistä haastateltavan biologisen veljen kanssa. Hän kertoi, että oli ollut harmissaan jäädessään ulkopuoliseksi poikien leikeistä, kun veljet olivat enemmän kiinnostuneita toistensa seurasta ja heillä oli enemmän yhteisiä mielenkiinnonkohteita. Haastateltava kertoi, että hän oli ollut katkera ja kateellinen tilanteesta, varsinkin kun hänellä oli ollut oma erityinen suhde biologiseen veljeensä ennen adoptiota.

Varsinki silloin alkuaikoina mä muistan, että me oltiin tosi läheisii ja hän aina halus leikkii mun kaa, on paljon valokuvii mis me leikitään. Mä olin vähän vanhempi ku sit tää mun biologinen veli, et heillä on vaan kahden vuoden ikäero, niin sit just ku alko tulla sellanen esiteini-ikä/teini-ikä niin sit he alko bondailla enemmän et ne niinku sit pelas videopelejä ja mitä kaikkia niin sanottui ”poikien juttuja” et sit mä olin aika erilläni heistä ja sitten meil oli just aika paljon riitoja just siitä, mä koin vähän kateutta ja katkeruutta siitä et heillä on niin hyvä velisuhde ja yhtäkkii mä oonki yksin ku mä oon ainut tyttö tässä. Varsinki se et ku mulla oli ollu tän

mun biologisen veljen kaa just ennen tätä mun adoptioveljen saapumista... Me leikittiin tosi paljon yhdessä niin oli vähän ristiriitainen fiilis, mä olin silleen vähän katkera ja suuttunut, että he viettää niin paljon aikaa ja et heillä on niin kivaa. Nainen, 27

Sisaruussuhde muuttuu elämän aikana. Suurin osa haastateltavista kuvaili sisaruussuhdettaan adoptiosisarukseen edelleen hyväksi. Kaikki haastateltavat olivat jo aikuisia ja näin ollen muuttaneet jo omilleen lapsuudenperheestään, eivätkä asuneet enää samassa taloudessa sisarustensa kanssa, mikä voi myös omalta osaltaan vaikuttaa sisaruussuhteen muutokseen, kun ei enää nähdä päivittäin. Yksi haastateltava sanoi sisaruussuhteen viilentyneen kotoa muuton jälkeen.

Se on kaikonnu aika paljon periaattees just ku muutti pois kotoo et aika normii sukulointii et juhlissa ja en mä kauheen kaukaa kotoo asu et tulee siel sit käytyy välil moikkaamassa ja välil syömässä. Sellasta normaali kyläily, et oon kuitenkin 25-vuotias niin ei se kotisuhde enää oo... Ei se kauheen vahva oo, et se on sitä normii kyläily ja moikkailuu... Et he elää omaa perhe-elämää ja mä käyn aina kotopuolesta käymässä. Mies, 25

Haastateltavien sisaruksista noin puolet olivat vielä alaikäisiä ja asuivat kotona. Joidenkin haastateltavien adoptiosisarukset olivat jo täysi-ikäisiä, muuttaneet pois kotoa ja lähteneet jatko-opiskelemaan. Haastateltavat, joiden adoptiosisarukset olivat jo täysi-ikäinen, kuvailivat sisaruussuhteen muuttuneen aikuisempaan suuntaan ja sisaruksen hoivaamisen vähentyneen. Ikäero ei aikuistuesssa tunnu enää niin suurelta, kuin se on lapsena tuntunut ja sisaruksen kanssa on aikuismaisemmat puheenaiheet, yhteiset kiinnostukset ja harrastukset.

Se on tosi hyvä mun mielestä, ei nähdä niin usein, ei nähdä joka viikko. Me matkustellaan yhdessä joskus ja sit hän käy meillä ja me käydään mun vanhemmilla, kun hän asuu kotona vielä. Ja sit ollaan mökillä yhdessä. Eihän sitä oo yhtä paljon, ku sillon ku kaikki asuttiin saman katon alla, mutta kyllä meillä on ihana suhde mun mielestä. Nyt kun ollaan kummatkin aikuisia, niin on eri tyyppisiä kiinnostuksia ja harrastuksia mistä jutella, voi jutella nyt enemmän aikuisiän asioita, kun silloin kun hän oli pienempi. Se ikäero ei oo yhtä suuri kuin silloin... ei tunnu niin suurelta. Ei oo enää sitä et mä hoidan häntä. Nainen, 26

Teini-iän haasteet sisaruussuhteessa olivat helpottaneet aikuisuuden myötä. Teini-iän haasteita kohdannut haastateltava pohti, että luonteenpiirteiden erotkin saattavat vaikuttaa sisaruussuhteeseen ja sen kokemuksiin. Yksi haastateltava mainitsi

myös yhteisen perheen keskeisen Whatsapp-ryhmächatin parantaneen sisarus-suhdetta aikuistuttua. Yhteydenpito ryhmäkeskustelussa on helppoa.

Parempi minkälainen se oli, et just teini-ikä oli hänellä vähän vaikeempi, et mä en oikein tiedä et mistä kaikista asioista se johtu, et onko hän kriiseilly päässä sit näitä kaikkia asioita. Sit hänki varmaan koki ärsyttävänä sen, et mä luulin et mä oon hyvä isosisko, kun koko ajan huolehdin et missä hän menee ja mitä hän tekee, ettei vaan käy huonosti. Et nykyään niinku hän on aika luonteeltaan semmonen, hän on hyvin fiksu, mutta hyvin hiljainen ja sulkeutunu et varmaan oman päänsä sisällä pohtii juttuja ja sit ku mä oon taas aika päinvastainen, et mä haluaisin keskustella ja kaikkea, et siinä on ollu ehkä sellanen luonteiden välinen tietyn tyyppinen yhteentörmäys. Nainen, 27

7.3.2 Vanhemmuus adoptioperheessä

Kysymys siitä, onko haastateltavien suhde vanhempiin muuttunut adoption myötä, oli kaikille haastateltaville haastattelurungon kysymyksistä kaikista haasteellisimmin. Haastateltavat eivät oikein tieneet, kuinka kysymykseen vastata. He halusivat kysymykseen tarkennusta ja esimerkkejä. Haastateltavat kokivat, ettei heidän suhteensa vanhempiin ole muuttunut millään tavalla adoption myötä. Se on voinut muuttua elämän mittaan, mutta haastateltavat eivät kokeneet sen johtuneen adoptiosta. Haastateltavat kokivat, että vanhemmat olivat pääasiassa kohdelleet heitä tasapuolisesti. Mustasukkaisuutta haastateltavat eivät olleet kokeneet vanhemmistaan. Haastateltavat olivat kokeneet mustasukkaisuutta ainoastaan adoptioisarusistaan tai biologisen ja adoptioisarusen keskinäisistä suhteista. He kokivat mustasukkaisuutta esimerkiksi siitä, että joku muu sai sylitellä adoptioisarusista heidän puolestaan.

Mä luulen et se oli myös se ikäero mikä sen tekee et jos olis ollu pari kolme vuotta nii sit ois ollu ehkä enemmän sitä mustasukkaisuutta. Nainen, 26

Ei oo tarvinnu miettiä, kaikki on tullu luonnostaan ja olla normaalia. Ja siihen, että meihin suhtauduttais jotenkin eri tavalla, et ku ei oo ollu ikinä mitään sellasta. Nainen, 20

Tottakai se muuttuu koko ajan, mut onkse sit muuttunu adoption myötä vai iän myötä. Ainakaan omalla kohdalla ei oo muuttanu mitään ites-

sään se adoptio... Et mikä menee vanhempien ja lapsen väliseen kanssakäymiseen ja mikä sit adoptioon. Ikäero tietysti vaikuttaa siihen, et miten kohdellaan, mut tasapuolisesti, se on kyllä ihan oikee sana. Eri ikäisille lapsille kuuluu erilaista huomiota antaa tottakai niiden tarpeiden mukaan, mut kyl mä näkisin et on ollu tasapuolinen. Mies, 25

Yksi haastateltava koki, että äiti on ollut isää tasapuolisempi kaikkia sisaruksia kohtaan. Haastateltava kuitenkin uskoi, että se johtui jossain määrin sukupuolesta. Hän totesi myös, että adoptioveljelle oli ehkä haluttu antaa enemmän ja haastateltavan sanoin "antaa paljon hyvää", vaikka eivät muutkaan sisarukset olleet mistään jääneet paitsi.

Mun mielestä meillä meni kaikki tosi jouhevasti ja et mä en koe et mä oisin ikinä ollu mitenkää mustasukkanen mun vanhemmista hänelle. Tottakai varmasti hänelle annettiin enemmän huomiota silloin kun hän tuli, mut mä muistan et halusin vaan olla mukana ja olla vähän semmoinen "apuäiti" siinä, et en kyl koe et ois sillä tavalla muuttunu. Ehkä koen et isä on enemmän huomionut tätä mun veljee ja ylipäätään veljiä. Äiti on ollu kyl ehottomasti tasapuolisempi, kuin isä. Tulee ehkä mielikuva, et on pitäny vähän enemmän perustella ja tälle adoptioveljelle on ehkä vähän höllemmin annettu... mut ehk se johtuu myös siitä, et ku on tyttö niin on just tää tyttö-poika-kuvio tämä tässä, mut kyl on ollu itelle paljon tiukemmat säännöt ja ollaan me äidin kans joskus puhuttu, et kyllä hänki niinku myönsi, että vähän liian höllästi annettu hänelle vapauksia ja rahaa. Nainen, 27

7.3.3 Sosiaaliset suhteet

Haastateltavat kertoivat, että heidän lähipiirinsä oli suhtautunut adoptioon hyvin, mutta myös pieniä epäilyjä prosessin suhteen oli ollut erityisesti vanhempien sukulaisten puolelta. Epäilyt voivat johtua myös siitä, että prosessista tiedetään yleisesti hyvin vähän.

Hyvin, mutta jotkut oli et aa mikä tää on, ei ehkä tienny siitä asiasta niin paljon, mutta sit niinku nää vanhemmat sukulaiset oli ehkä siinä ensivaiheessa et aa okei miksi, mut mun mielestä kaikki oli tosi innoissaan ja ku tultiin hakumatkalta niin koko suku oli siellä lentokentällä ja otti vastaan ja ruusuja ja kaikenlaista, sit ne tuli meille kotiin silloin ja vietti tunnin tai pari siinä ja tota katto tätä ihmettä. Tosi positiivisesti ja sillai ku mä menin kouluun ja näytin sitä kuvaa niin se oli kyllä niin ku mä olin niin ylpee ja kaikki sano et se on niin ihana ja tälleen. Nainen, 26

Sitten noi isovanhemmat oli vähän et oliko jopa et ne ei oikein ymmärtäny sitä, että miks pitää lähtee ja vähän silleen. Äitin sisko esimerkiksi oli tosi onnellinen ja ihan mukana siinä. Kaikki on tosi hyvin suhtautunu ja ollu tosi onnellisia. Nainen, 20

Yksi haastateltava kertoi, että vanhempien jaksaminen läpi prosessin ja adoptiolapsen kanssa oli pohdituttanut lähipiiriä.

Mä oon jutellu mun siskon kans ja oon kelannu tosi paljon perhesuhteita ja siinä on tullu esille et mun sisko oli kuulemma sanonu sille (äidille), et no mitä hittoa, et et kai sä meinaa vielä kolmatta lasta, että minkä takia et sä oot nii väsyne muutenki ja sitte äiti on vaan ollu et kun mä haluan ja me halutaan. Eihän sitä mulle oo lapsena näytetty, et siinä on ollu tämmösii pienii konflikteit, mut sit just jälkikäteen on kuullu et äitin sisko on ollu silleen, et no mitäs hittoa et miksi lähdette tähän vaikeaan ja pitkään prosessiin, mut sit ku se tuli niin tottakai kaikki on ollu pelkäämään positiivisia, ihan kaikki sukulaiset ja ystävät. Nainen, 27

Useat haastateltavat kuvailivat, että erityisesti mielenkiintoa on riittänyt heidän ystäväpiirissään. Kaverit ovat lapsena halunneet tulla leikkimään haastateltavien luo pikkusisaruksen kanssa ja kertoneet asiasta myös ulkopuolisille jopa haastateltavan puolesta.

No mä otan sen niin, et he (kaverit) on ollu ylpeitä asiasta. Mun kaverit mainitsee uudelle ihmiselle siitä, et hei *haastateltavan nimi*llä on kaks adoptoituu pikkuveljee ja sit joutuu selittää siitä, et se ei lähde musta edes aina se keskustelu. Kyl siitä mielenkiintoo on riittäny ja kysymyksii. Sillon ku se tapahtu ja sen jälkeen, et miten on menny, mut ku mä oon siit kertonu just et se on ollu sellast luonnollista perhe-elämää, et loppuen lopuks end of the days se on aika samanlainen tarina ku monella monella muullaki perheellä. Mies, 25

Adoptio herättää myös ulkopuolisissa ihmisissä paljon erilaisia ajatuksia. Adoptio voi olla asiana hyvin tuntematon ja vieras, jos ei tunne ketään prosessin läpikäynyttä perhettä. Läheistensä suhtautumisen lisäksi haastateltavat kertoivat ulkopuolisten ennakkoluuloja ja ajatuksia adoptiosta.

Joskus mun kaveri sano mulle, että niin et jos mul olis biologinen lapsi ja adoptiolapsi niin vitsi se olis kyllä aika vaikee kohdata heitä tasa-arvosesti, et ku niinku kyllähän toi biologinen on se oikee lapsi. Mä olin ihan hämmästyny, mä en niinku ymmärtäny mitään! Se oli tosi vaikee ymmärtää miten joku voi sanoo noin. Et ku mä en nää et hän ei olis

mitenkään mun oikee, hän on vaan ja ainoastaan sataprosenttisesti mun sisko. Nainen, 26

...se kysy et haluuksmä lapsia ja sit mä kerroin hänelle et mulla on adoptioveli ja mä voisin ihan hyvin adoptoida, ei mulla ois mitään ongelmaa siihen et jos mä haluan lapsia niin mielummin mä adoptoisin. Niin se just miten hän oli et just siistii, mut kyl mä haluisin ehottomasti biologisii, et ku sitä rakastaa sit kuitenkin enemmän kun se on oma. Ja mä olin vaan silleen et no niin oon ihan eri mieltä, mut kyl mä ymmärrän sen näkökulman, kun ei oo sitä kosketuspintaa. Nainen, 27

Lähes kaikki haastateltavat kertoivat, että he voisivat myös itse adoptoida, jos perheenlisäys olisi heille ajankohtaista. Yksi haastateltava ei osannut sanoa, mutta hän kertoi kuitenkin suhtautuvansa adoptioon positiivisesti, eikä poissulkisi sitä mahdollisuutta, että voisi adoptoida myös itse, jos syystä tai toisesta biologisten lapsien saaminen ei olisi mahdollista.

7.3.4 Adoption vaikutus perheeseen

Haastateltavat eivät maininneet haastatteluissa muita muutoksia, kuin heidän oman maailmankuvansa muutoksen. He eivät ottaneet esille mitään merkittäviä muutoksia esimerkiksi perhesuhteissaan. Haastateltavat kertoivat, että adoption myötä he ovat kasvaneet avarakatseisiksi ja avoimiksi, adoptio on laajentanut heidän maailmankuvaansa. He ymmärtävät muita kulttuureja paremmin ja ovat kiinnostuneita adoption kohdemaasta. Yksi heistä kertoi käyneensä kielikursseja opetellakseen kohdemaan kieltä. Adoption myötä he ovat nähneet ja kokeneet asioita esimerkiksi adoptioprosessin aikana ja sisaruksen synnyinmaassa, joita moni ei ole. He kokivat saaneensa erityistä perspektiiviä elämään ja kasvaneensa suvaitsevaisiksi muita kulttuureita kohtaan.

No mä en tietenkään tiedä, että minkälaista elämä olis ilman noita adoptioita et miten mä kokisin kaikki asiat, mutta tottakai se on kasvattanu ihan hirveesti ihmisenä ylipäätään, että on päässy näkemään just Etelä-Afrikkaa, toisella puolella maailmaa olevaa maata, jossa kaikki asiat on niin eri tavalla ja niin pienestä asti. Et on päässy sitä näkemään ja on niin laaja se maailmankuva kuitenkin ikään nähden, et on niin paljon käyny ja nähny. Ja mä uskon et se on kasvattanu mua ihmisenä ja antanu mulle uskomattomat valmiudet siihen kaikkeen semmoseen miten suhtautuu toisiin ihmisiin ja miten laajakatseinen on. Ja se oma halu

adoptoida tulee varmasti just sitä kautta, en usko, että niin vahvasti kokisin sitä, jos olis biologisia sisaruksia. Nainen, 20

No mä kokisin et nimenomaan tämän prosessin myötä oma maailmankuva on avartunu tosi paljon. Mulla oli vähän sellanen suojeleva ote häneen et heti jos mä huomasin et sitä kiusataan niin mä menin väliin ja olin tosi suojeleva. Jotenki siitä hetkestä lähtien kun hän tuli niin olin tosi kiinnostunu Kiinan kulttuurista niin se ehkä avas semmosta kiinnostusta maailmaa kohtaan et jotenki sellanen avarakatseisempi. Kyl mä luulen et se on kantanu ihan nykypäivään asti, että on jotenki paljon tietosempi monista asioista. Nainen, 27

Tietyl tapaa tuonu avoimuutta ehkä mä sanoisin mulle, ku tietyl tapaa joutunu käsittelemään tollasia monimutkasia perhesuhteita, mullistavii kokemuksii mitä muilla ei ees oo, on oppinu ymmärtämään eri lähtökohdista tulevii ihmisiä. Mies, 25

Haastateltavat mainitsivat myös olleensa tai olevansa hyvin suojelevia adoptiosisarusta kohtaan, koska he pelkäävät jotain tapahtuvan. Suojeluntarve voi johtaa juurensa isosisaruksen roolin lisäksi myös siitä, että sisarus on ollut hyvin toivottu, joten menettämisen pelko on suuri.

Mä sanoisin, että vaan positiiviseen suuntaan. Mua huolestuttaa totta kai koko ajan et missä hän on ja miten hän pärjää, mitä jos jotain tapahtuis et se on se ainoa negatiivinen et oon huolissaan et jotain tapahtuis, mutta tähän asti kaikki on menny hyvin, mutta tota muuten me ollaan ainoastaan rikkaampi perhe ja sai toisen kotimaan et se on ollu vain ja ainoastaan aivan ihana ja positiivinen muutos. Nainen, 26

Adoptiosisaruksen synnyinmaasta oli muodostunut monille haastateltaville hyvin tärkeä. Useampi haastateltava totesi sisaruksen synnyinmaasta tulleen myös haastateltavalle ja muulle perheelle kuin toinen kotimaa, merkittävä osa heitä ja heidän persoonaansa.

Mihinkään muuhun maahan ei vois verrata sitä tunnetta mikä on siihen. Nainen 20

Aina kun vietetään meidän perhepäivää niin laitetaan kanaa ja riisiä ja muuta kiinalaista ruokaa. Ja se on ihan mahtavaa nyt kun mun mieskin tuli mukaan ja oli aivan ihana tunne, et mä sain näyttää hänelle mun toisen kotimaan, et se oli tosi iso asia mulle, että hän sai nähdä sen maan ja rakastui siihen maahan yhtä lailla kuin minäkin. Nainen, 26

Musta on tosi pitkään tuntunu, että Kiina on mulle toinen kotimaa tietyllä tavalla. Nainen, 27

Haastateltavat kertoivat myös matkustaneensa perheineen sisaruksen juurille haamatkan jälkeen useita kertoja. Muutama haastateltava ilmaisi myös kiinnostuksensa työskennellä mahdollisesti tulevaisuudessa vapaaehtoisena lastenkodissa sisaruksen synnyinmaassa.

Ne on ollu kyl ihan mahtavia matkoja ja on tuntunu siltä et tulee kotiin taas ja mulla on aina näitten vuosien varrella tullu sellanen koti-ikävä Kiinaan aina silloin tällöin et tuntee jotenkin et se on myös mulle et mä oon saanu toisen kotimaan tän adoption myötä et se on ollu sellanen iso rikkaus. Nainen, 26

Muistan ku käytiin siellä Shanghaissa, niin odotin sitä todella paljon ja ku oli sellanen armeijakampa tyyppinen Kiina-kampa niin mä otin aina päivän jälkeen siitä pois yhen harjaksen ja sit ku astu lentokentältä ulos ja ku siellä on niin saasteinen ilma, mut se tuoksu oli niin tuttu, että mulla alko vaan kyyneleet valua ja musta tuntu et mä oon niinku kotona. Nainen, 27

7.3.5 Adoption merkitys perheen biologiselle lapselle

Viimeisenä haastattelukysymyksenä oli adoption merkitys perheen biologiselle lapselle. Haastattelu tiivistyi haastateltavien loppusanoihin, mitä adoptio merkitsee heille. Haastateltavien oli vaikea kuvitella elämää ilman sisarusta ja he kokivat oppineensa adoptiosta elämäkokemuksena paljon. Haastateltavat tunsivat ylpeyttä sisarustaan kohtaan. He olivat saaneet elämänsä uuden kulttuurin ja kotimaan perheenjäsenen lisäksi.

Koko elämän merkitys niinku tottakai et minä en olisi minä ilman sitä ja ilman mun siskoa. Tuntuu siltä et mun elämä olis paljon tyhjempää, jos mulla ei olis mun siskoa ja sitä koko adoptiokokonaisuutta, se maa, se Kiina ja koko kulttuuri on meillä läsnä kotona, mun kotona ja mun vanhempien kotona et koko elämän merkitys. Nainen, 26

Aivan valtava merkitys ja se on ollut mulle ainoa kanava saada niitä sisaruksia et se on aina tarkottanu mulle uutta perheenjäsentä ja uuden ja mahtavan alkua. Se on tosi tärkeä tottakai. Nainen, 20

No kyl mä oon kokenu sen sillä tavalla positiivisena ja ihanana kokemuksena. Se on avannu silmiä ja ajatustapaa maailmasta ja perhesuhteista, ylipäättään ihmisistä. Tosi vaikee kuvitella, et minkälainen mun elämä olis ilman häntä, ku kokee kuitenkin, et hän on ihan täysin mun veli. Tosi vaikee ois kuvitella elämää ilman häntä. Tuntuu ihan semmoselta et eihän se oo niinku mahdollista, et tottakai se kuuluu perheeseen. Ja aina ollu tosi ylpee siitä et mulla on adoptioveli ja se on hyvä tyyppi. On ollu sillälailla tosi suuri merkitys. Nainen, 27

Kyl se pelaa jotain rooli ainakin. Ku on joutunu käymään sellasen prosessin läpi ja siit keskustelemaan niin kyl se varmasti on jollain tapaa muuttanu. Oon yllättäny itteni ajattelemasta, et mä oon käyny läpi tän et mulla on kokemusta eri kantilta ku kenelläkään muulla täs ympärillä, et kyl se niinku varmasti elämään vaikuttava kokemus, lähinnä siis positiivisessa mielessä et mulla on sellasta, sä oot kokenu sellasta mitä moni muu ei oo, mut hyvä mieles. Mies, 25

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli kuulla adoptioperheiden biologisten lasten kokemuksia adoptiosta, sillä aihetta ei juurikaan ole aiemmin tästä näkökulmasta tutkittu. Adoptioperheet voivat olla moninaisia ja perheet lähtevät prosessiin monista eri syistä. Adoptiovanhemmat voivat adoptoida pariskuntana tai yksin. Vanhemmat voivat olla myös nais- tai miespareja. Usein adoptionhakijat ovat lapsettomia ja heillä saattaa mahdollisesti olla takanaan vuosia kestävä lapsettomuushoidot.

Aina lapsettomuuskaan ei ole niin yksiselitteistä. Lapsettomuutta voivat kokea myös perheet, joissa on jo ennestään biologisia lapsia. Perheet voivat myös kokea kaipausta lapsesta, jos toiveissa on useampi lapsi. Esimerkiksi lapsettomuus yhden lapsen jälkeen voi olla tabu, eikä näitä vanhempia lasketa samaan ryhmään muiden tahattomasti lapsettomien kanssa, joille lapsettomuus on arka aihe. Joskus biologinen lapsi saattaa ilmoittaa tulostaan kesken adoptioprosessin tai pitkän ajan kuluttua prosessista.

Tässä opinnäytetyössä tarkasteltiin viittä (5) perheensä kanssa adoptioprosessin läpikäynyttä biologista lasta ja heidän kokemuksiaan adoptioprosessin etenemisestä sekä sen jälkeisestä ajasta. Kaikilla haastateltavilla oli positiiviset kokemukset adoptiosta. Adoptio oli herättänyt heissä suuria tunteita, ja he kuvailivat adoptiolla olleen suuri merkitys heidän elämässään. Yksi heistä oli suhtautunut adoptioon hieman neutraalimmin kuin muut ja hänellä oli prosessin eri vaiheisiin hieman erilainen näkökulma kuin muilla. Tämä voi johtua myös sukupuolten välisistä eroavaisuuksista, mutta koska mieshaastateltavia oli vain yksi, ei tämän perusteella voi luotettavaa johtopäätöstä tehdä. Teoriaosuudessa mainittiin (Kaulio & Svenning 2008, 32.), kuinka vanhin isosisko ottaa helposti hoivaajan roolin, vaikka perheessä olisi häntäkin vanhempi veli. Hoivaajan rooli oli havaittavissa myös jokaisen naispuolisen vastaajan kohdalla.

Haastateltavat muistivat paljon ja hyvin tarkkaan prosessin eri vaiheet. Tästä voimme päätellä prosessin olleen heille merkityksellinen ja mieleenpainuva elämäntapa. He kokivat myös, että heidän mielipiteensä oli huomioitu prosessin aikana. Prosessin tunteellisimmat vaiheet olivat olleet lapsiesityksen saapuminen ja lapsen luovutus perheelle kohdemaassa. Lapsiesityksen aikaan haastateltavat kertoivat

saaneensa myös itse tietää adoptioisaruksen taustoista ennen adoptiomatkaa. Lisäksi useat heistä kuvailivat, että myös heillä on adoptioisaruksen kohdemaahan erityinen suhde. Yhtä vastaajaa lukuun ottamatta kaikki kertoivat käyneensä kohdemaassa perheensä kanssa adoption jälkeen.

Haastateltavat kuvailivat sisaruussuhdettaan hyväksi, mutta kuten kaikki muutkin sisaruussuhteet, se on muuttunut elämän aikana ja haastateltavan sekä sisaruksen kasvaessa. Kaikilla haastateltavilla oli sisarukseen sen verran ikäeroa, että he olivat kasvaneet koko elämänsä erilaisissa elämäntilanteissa. Yksi haastateltava kuvaili, ettei ikäero enää aikuisiällä tunnu niin suurelta kuin nuorempana. Lapsena isosisaruksen rooli on varmasti vahvempi, mutta aikuistuttua suuri ikäero ei ole enää niin merkittävä ja sisaruksesta voi löytää ystävän. Osa haastateltavista mainitsi olevansa edelleen huolissaan sisaruksestaan. Suojeluntarve ja hoivaajan rooli voivat heijastua myös aikuisuuteen. Yksi haastateltava kertoi sisaruussuhteen rakoilleen teini-iässä, mutta suhteen parantuneen, kun haastateltava ja adoptioisarus kasvoivat kummatkin aikuisiksi.

Kukaan haastateltavista ei kokenut, että adoptio olisi vaikuttanut heidän vanhemmuuden kokemukseensa. Kaikki kokivat olevansa tasavertaisia sisaruksia keskenään, omasta kokemuksesta ja vanhempien silmissä, eivätkä he olleet koskaan kokeneet mustasukkaisuutta vanhemmistaan. Tasavertainen kohtelu herätti heissä kuitenkin pohdintaa. Suuren ikäeron johdosta nuorempia sisaruksia on saatettu kohdella eri tavalla, mutta haastateltavat eivät nähneet suoraa yhteyttä adoptioon. Myös nuorisotutkimusverkoston tutkimuksessa (Ruohio 2016) mainittiin, että myös adoptoidut, joiden perheessä oli adoptiovanhempien biologisia lapsia, kokivat, että kaikkia lapsia kohdeltiin keskenään tasa-arvoisesti. Ruohion mukaan sijais- ja adoptiovanhemmuus eroavat toisistaan siinä, ettei sijaislapsilla ole adoptiolasten tavoin samanlaista mahdollisuutta tehdä kasvattivanhempiaan ”omiksi”. Vanhemmat myös halusivat ”oman” lapsen. Adoptiolasten kokemus siitä, että biologisia ja adoptiolapsia kohdellaan perheessä tasa-arvoisesti, on todiste siitä, että lapsi on otettu perheeseen tasavertaiseksi jäseneksi ja omaksi. (Ruohio 2016, 79.)

Haastateltavat kertoivat lähipiirinsä suhtautuneen adoptioon pääasiassa hyvin. Muutama haastateltava kertoi, että heidän perheensä olivat kohdanneet pieniä epäilyitä adoptioprosessiin ryhtymisen suhteen. Adoption varmistuessa kaikki olivat kuitenkin sopeutuneet ajatukseen.

Haastateltavat eivät tuoneet esille haastatteluissa muita elämänmuutoksia, kuin sen, että he kokivat maailmankuvansa muuttuneen adoption myötä. Haastateltavat kertoivat kasvaneensa adoptiokokemuksen ansiosta avarakatseisiksi ja avoimiksi. He pitivät adoptioprosessia suuressa arvossa elämäkokemuksena. Haastateltavat kuvailivat adoption merkinneen heidän elämässään hyvin paljon. He eivät osanneet kuvitella elämää ilman sisarustaan. Adoptiosta oli jo ennen hakumatkaa muodostunut heille asia, joka oli arjessa läsnä koko ajan, eivätkä haastateltavat juurikaan muistaneet aikaa ennen adoptiota. Haastateltavista lähes kaikki mainitsivat, että myös he voisivat itse tulevaisuudessa harkita adoptiota sen ollessa ajankohtaista.

9 POHDINTA

Olen työskennellyt useamman vuoden erilaisissa lastensuojelun toimipisteissä harjoitteluiden sekä omien töideni kautta. Kokemusta on karttunut monelta eri lastensuojelun osa-alueelta. Minulle olikin alusta asti selvää, että opinnäytetyöni tulee käsittelemään lastensuojelua. Adoptio lastensuojelun osa-alueena jää usein hieman varjoon. Lastensuojelu tutummin käsittää usein sijaishuollon ja avopalvelut. Päädyin aiheeseen oman ammatillisen mielenkiintoni sekä oman henkilökohtaisen taustani pohjalta.

Aloitin opinnäytetyöni työstämisen huhtikuussa 2019 esittelemällä opinnäytetyösuunnitelman. Aloitin haastateltavien kartoittamisen esitteen avulla toukokuussa samalla teoriaosuutta työstäessäni. Elokuussa haastattelurunko valmistui ja pääsin sopimaan haastatteluajankohtia. Tuolloin minulla oli 3 haastateltavaa, joista yksi ei ollutkaan täysin kohderyhmääni. Aloitin uudestaan haastateltavien kartoituksen ja sain lopulta 5 haastateltavaa. Syyskuussa suoritin kaikki haastattelut ja tein teoriaosuuden valmiiksi, lokakuussa litteroin, analysoin tutkimustulokset ja marraskuussa hioin opinnäytetyön lopulliseen muotoonsa. Kesä oli opinnäytetyöni osalta hidastempoisempaa aikaa ja pidin pidempiä taukoja.

Ensimmäinen haaste opinnäytetyöprosessissa oli kohderyhmään kuuluvien haastateltavien löytäminen. Adoptioperheiden biologisiin lapsiin oli haastava saada yhteyttä. En löytänyt mitään vertaisryhmiä adoptioperheiden biologisille lapsille. Huomattavasti helpompi olisi ollut tavoittaa itse adoptoituja tai adoptiovanhempia. Lähdinkin etsimään haastateltavia adoptioyhdistysten kautta ottamalla yhteyttä adoptiovanhempiin.

Aluksi ajattelin, että haluan tavata jokaisen haastateltavan. Lopulta matkustus ympäri Suomen osoittautui mahdottomaksi ideaksi syksyn kiireiden keskellä. Puhelinhaastattelut onnistuivat ihan yhtä hyvin. Koska haastattelut olivat pisimmillään puolelentoista tunnin mittaisia, litterointi vei suuren osan ajasta. Haastattelukysymykset olivat mielestäni kattavia ja koen saaneeni kaiken tarvittavan aineiston kokoon niiden perusteella. Kaikki haastateltavat olivat hyvin avoimia, mikä helpotti haastattelun kulkua. Haastatteluiden avoimuutta helpotti myös se, ettei aihe ollut haastateltaville arka, vaan päinvastoin hyvin rakas ja he puhuivat siitä mielellään.

Adoptioperheet valitaan hyvin tarkkaan ja vanhempien kykyä toimia adoptiovanhempana arvioidaan prosessin aikana. Adoptioperheiden biologisten lasten myönteisiin kokemuksiin adoptiosta voi vaikuttaa omalta osaltaan se, että heidän vanhemmillaan oli kokemusta lapsen kasvattamisesta. Sosiaalityöntekijät olivat voineet arvioida heidän vanhempiansa vanhemmuutta ja kykyä toimia adoptiovanhempana jo sen perusteella, millaisia vanhempia vanhemmat olivat perheen biologiselle lapselle. On kuitenkin mahdollista, ettei kaikkien adoptioperheiden biologisten lasten kokemukset ole yhtä myönteisiä. Ehkä esitteen kautta itsenäisesti haastateltaviksi ilmoittautuneet halusivat jakaa tarinansa, koska asia oli heille tärkeää ja he kokivat, että heillä on paljon annettavaa tutkimukselle.

Kuten aiemmin mainittiin, sisaruksena oleminen on samaan aikaan sekä henkilökohtainen, että yhteinen elämänkerta. Sisarukset pystyvät jakamaan keskenään kokemuksia ja muistelemaan elämäänsä yhdessä. (Chambers ym. 2009, 52.) Haastateltavien yksityiskohtaiset muistot adoptiosta voivat olla myös adoptiolapselle merkityksellisiä, kun adoptiolapsella on vanhempien lisäksi elämässään ihminen, jolla on muistot ja yhteinen historia adoptioprosessin alusta lähtien. Haastateltavat voivat jakaa muistojaan sisaruksen kanssa ja kertoa adoptiolapsille heidän elämästään, kun vanhempia ei enää ole. Sisaruuden merkitys, sisaruksen odotus osana prosessia ja rakkaus uutta sisarusta kohtaan ovat asioita, joita ei pitäisi sivuuttaa. Adoptiolapsen elämässä ei koskaan voi olla liikaa rakastavia ihmisiä.

Haastatteluiden lomassa usea haastateltava mainitsi, ettei heillä ole ollut ketään vertaistaan, kenen kanssa olisi voinut kokemuksiaan jakaa. Tutkimuksen johdosta kehittämisideaksi nousi ajatus siitä, että myös adoptioperheiden biologisille lapsille voisi järjestää vertaisryhmiä.

Sosiaalialan tutkinto-ohjelman tavoitteena on sosiaalinen asiantuntijuus arkipäiväisessä elämässä, yhteisöissä ja yhteiskunnassa. Sosiaalialan ammattilainen näkee ihmisen voimavarat ja tarpeet osana yhteiskunnallista ja kulttuurista kokonaisuutta. Adoptio on hyvin ajankohtainen, mutta tuntematon aihe. Opinnäytetyöni kautta kehitin omaa ammatillisuuttani sosiaalialalla tutkimalla myös hieman tuntemattomampaa lastensuojelun osa-aluetta. Kohtaan työssäni sosionomina monenlaisia perheitä, joten erilaisiin perhemalleihin perehtyminen on tärkeää.

Ajoittain opinnäytetyöprosessin aikana on kaivannut paria. Parin kanssa olisi voinut jakaa ajatuksia ja saada toisenlaista näkökulmaa opinnäytetyön työstämiseen. Positiivisena asiana olen saanut tehdä opinnäytetyöni minulle hyvin tärkeästä aiheesta. Ehkä ulkopuolisen olisi ollut vaikeampi hypätä mukaan minulle jo ennestään tuttuun aiheeseen. Lisäksi opinnäytetyöprosessi on saanut edetä omaa tahtiani ja olen yksin ollut vastuussa sen etenemisestä sekä omasta valmistumisestani. Suurimpana haasteena opinnäytetyöni etenemisessä koin oman aikataulutuksen töiden ohessa ja yhteisen ajan sopimisen haastateltavien kanssa.

LÄHTEET

- Adoptioperheet ry. Ei päiväystä. Adoptiopolku. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu: 25.4.2019]. Saatavana: <https://adoptioperheet.fi/adoptiopolku/>
- Adoptioperheet ry. Ei päiväystä. Adoptiota harkitsevalle. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu: 25.4.2019]. Saatavana: <https://adoptioperheet.fi/tietoa/adoptiota-harkitsevalle/>
- Blair, L. 2012. Esikoinen, keskimäinen vai kuopus? - Miten syntymäjärjestys ohjaa elämää. Alkuperäiskieli: englanti. Suomentaja Maikki Soro. Porvoo: Minerva.
- Chambers, P., Allan, G., Phillipson, C., Ray, M. 2009. Family Practices in Later Life. Great Britain: The Policy Press.
- Eriksson, P. 2014. Kansainvälinen adoptio ja yhteiskunta – Tunteet adoptioneuvonnassa. Teoksessa: Koskinen, M., Sarkkinen, S-M. & Svala, M. (toim.) Kansainvälinen adoptio Suomessa – Tutkimusnäkökulmia adoptioon. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House, 31 – 32.
- Eriksson, P. 2015. Adoptiovanhempien tyytyväisyys adoptioneuvontaan ja adoptiopalveluun. Teoksessa: Sinkkonen, J. & Tervonen-Arnkil, K. (toim.) Lapsi uusissa oloissa: tietoa sijaishuollosta ja adoptiosta. Helsinki: Duodecim, 70 – 83.
- Heinonen, E. Lastensuojelun keskusliitto. 2/2018. Adoption asema lastensuojelussa – Sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten asenteita, näkemyksiä ja kokemuksia. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu 24.9.2019]. Saatavana: https://www.lskl.fi/materialiaali/lastensuojelun-keskusliitto/LSKL_adoptio_julk_0499_LR-2.pdf
- Hirsjärvi, S. Hurme & H. 2008. Tutkimushaastattelu – Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Gaudeamus Helsinki University Press.
- Interpedia. 2019a. Adoption kustannukset. [Verkkajulkaisu]. Viitattu 24.9.2019. Saatavana: <https://interpedia.fi/kansainvalinen-adoptio/adoptio/adoption-kustannukset/>
- Interpedia. 2019b. Adoptioprosessi. [Verkkajulkaisu]. Viitattu: 11.9.2019. Saatavana: <https://interpedia.fi/kansainvalinen-adoptio/adoptio/adoptioprosessi/>
- Interpedia. 2019c. Odotusaika. [Verkkajulkaisu]. Viitattu 11.9.2019. Saatavana: <https://interpedia.fi/kansainvalinen-adoptio/adoptio/adoptioprosessi/odotusaika/>
- Kaulio, P. Svenning, H. 2008. Sisaruus – rakkautta, vihaa, kateutta. Helsinki/Jyväskylä: Minerva.

- Kela. 12.3.2019. Adoptiotuki ulkomaan adoptioon. [Verkojulkaisu] [Viitattu: 20.8.2019]. Saatavana: <https://www.kela.fi/adoptiotuki?inheritRedirect=true>
- Kela. 29.3.2019. Adoptio ja perheen tuet. [Verkojulkaisu] [Viitattu: 20.8.2019]. Saatavana: <https://www.kela.fi/adoptio?inheritRedirect=true>
- Koskinen, M. Sarkkinen, S-M. & Svala, M. 2014. Kansainvälinen adoptio Suomessa – Tutkimusnäkökulmia adoptioon. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 5 – 12.
- Kumpumäki, T. 2013. Kotiin Suomeen. Teoksessa: Timonen, P. (toim.) Adoptio – Lapsen etu? Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.
- L 20.1.2012/22. Adoptiolaki.
- L 28.11.2014/971. Kansalaisuuslaki.
- L 19.12.2017/946. Etu- ja sukunimilaki.
- Lapinleimu, H. 2015. Ulkomailta Suomeen tulevan lapsen maahantulotarkastus ja terveyden seuranta. Teoksessa: Sinkkonen, J. & Tervonen-Arnkil, K. (toim.) 2015. Lapsi uusissa oloissa: tietoa sijaishuollosta ja adoptiosta. Helsinki: Duodecim, 84 – 101.
- Leinonen, R. 12.12. 2018. Sisällönanalyysi. [Verkojulkaisu]. Viitattu: 22.10.2019. Saatavana: <https://www.spoken.fi/sisallonanalyysi/>
- Parker, J. Stimpson, J. 2004. Sisaruussuhteet: kilpailua ja rakkautta. Alkuperäis-kieli: englanti. Suomentaja Laura Jänisniemi & Susanna Tuomi. Helsinki: Otava.
- Parviainen, H. 2014. Kansainvälinen adoptio ja yhteiskunta – Adoption muuttuva luonne Suomessa. Teoksessa: Koskinen, M. Sarkkinen, S-M. Svala, M. (toim.) Kansainvälinen adoptio Suomessa – Tutkimusnäkökulmia adoptioon. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House, 15 – 30.
- Pasanen, K. Tervonen-Arnkil, K. 2013. Avoimuutta adoptioon: yhteys voi säilyä. Teoksessa: Timonen, P. (toim.) Adoptio – lapsen etu? Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto, 51 – 84.
- Pasanen, K. Tervonen-Arnkil, K. 2015. Kohti parempaa vuorovaikutusta perheissä – Videointia havainnoinnin tueksi. Teoksessa: Sinkkonen, J. Tervonen-Arnkil, K. (toim.) Lapsi uusissa oloissa: tietoa sijaishuollosta ja adoptiosta. Helsinki: Duodecim, 180 – 195.

- Pelastakaa Lapset ry. 2019. Tilastot. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu: 20.8.2019]. Saatavana: <https://www.pelastakaalapset.fi/tyomme-kotimaassa/adoptiot/kansainvali-nen-adoptiopalvelu/tilastot/>
- Peltonen, R. & Timonen, P. 2013. Kuinka paljon lapsen etu ja oikeudet painavat uudessa adoptiolaissa? Teoksessa: Timonen, P. (toim.) Adoptio – Lapsen etu? Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto, 12 – 33.
- Pösö, T. 2013. Adoptio lastensuojeluna. Teoksessa: Timonen, P. (toim.) Adoptio – Lapsen etu? Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto, 34 – 50.
- Pösö, T. 2015. Lapsi uusissa olosuhteissa – Adoptio ja perhehoito. Teoksessa: Sinkkonen, J. & Tervonen-Arnkil, K. (toim.) Lapsi uusissa oloissa: tietoa sijaishuollosta ja adoptiosta. Helsinki: Duodecim, 16 – 39.
- Riley, N. & Van Vleet, K. 2011. Making Families Through Adoption. [Verkkokirja]. United States: Pine Forge Press, SAGE Publications. [Viitattu 18.9.2019]. Saatavana: Ebsco Academic Search Elite -tietokannasta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Ruohio, H. Nuorisotutkimusseura ry. 2016. Suomalaiset kansainvälisesti adoptoidut. Helsinki: Unigrafia.
- Schönbeck, E. 2009. Vanhin, nuorin vai katraan keskeltä – Miten paikka sisarus-sarjassa vaikuttaa elämääsi? Alkuperäiskieli: ruotsi. Suomentaja Kai Takkula. Helsinki: Kirjapaja.
- Sinkkonen, J. Tervonen-Arnkil, K. 2015. Mistä adoptiossa on kysymys? – Adoptoidut lapset ja nuoret. Teoksessa: Sinkkonen, J. Tervonen-Arnkil, K. (toim.) Lapsi uusissa oloissa: tietoa sijaishuollosta ja adoptiosta. Helsinki: Kustannus Duodecim, 42-49.
- Smith, C. & Logan, J. 2004. After Adoption – Direct Contact and Relationships. [Verkkokirja]. New York: Hoboken Taylor and Francis Group. [Viitattu 18.9.2019] Saatavana: Ebsco Academic Search Elite -tietokannasta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Valvira. 2.2.2017a. Adoptio. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu: 25.4.2019]. Saatavana: <https://www.valvira.fi/sosiaalihuolto/adoptio>
- Valvira. 2.2.2017b. Adoptioprosessi. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu: 25.4.2019]. Saatavana: <https://www.valvira.fi/sosiaalihuolto/adoptio/adoptioprosessi>
- Valvira. 2.2.2017c. Kansainväliset adoptiot. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu: 25.4.2019]. Saatavana: <https://www.valvira.fi/sosiaalihuolto/adoptio/adoptioprosessi/kansainvaliset-adoptiot>

- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2013. Adoptioneuvonta – Opas adoptioneuvonnan antajille. [Verkkajulkaisu]. Helsinki. [Viitattu: 29.4.2019]. Saatavana: http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74693/STMjulk_2013_21_Adoptioneuvonta_v2.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Tervonen-Arnkil, K. 2015. Mistä adoptiossa on kysymys? – Adoption avoimuus. Teoksessa: Sinkkonen, J. & Tervonen-Arnkil, K. (toim.) Lapsi uusissa oloissa: tietoa sijaishuollosta ja adoptiosta. Helsinki: Duodecim, 50-67.
- Tervonen-Arnkil, K. 6.9.2019. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Avoimen adoption merkitys lastensuojelussa. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu: 18.9.2019]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/avoimen-adoption-merkitys-lastensuojelussa>
- Tilastokeskus. 28.3.2018. Adoptioiden määrä nousi vuonna 2017. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu: 20.8.2019]. Saatavana: http://www.stat.fi/til/adopt/2017/adopt_2017_2018-08-23_tie_001_fi.html
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. [Verkkokirja]. Kustannusosakeyhtiö Tammi. [Viitattu 14.10.2019] Saatavana: Ellibs library -palvelusta. Vaatii käyttöoikeuden.

LIITTEET

Liite 1. Esite

Liite 2. Haastattelurunko

Hyvät vanhemmat,

Opiskelen sosionomiksi Seinäjoen ammattikorkeakoulussa ja teen opinnäytetyötä aiheenani "**Kansainvälisesti adoptoineiden perheiden biologisten lasten kokemukset adoptiosta**". Biologisista lapsista adoptioperheissä on hyvin vähän tietoa saatavilla. Opinnäytetyöni avulla pyrin antamaan adoptioperheille ja -yhdistyksille uutta ja hyödyllistä tutkimustietoa adoptioperheiden sisaruussuhteista.

Haen tutkimukseeni haastateltavia adoptioprosessin läpikäyneitä täysi-ikäisiä kansainvälisesti adoptoineiden perheiden biologisia lapsia. Pyydänkin teitä välittämään viestiäni lapsillenne. Haastattelut ovat täysin anonyymejä ja ne toteutetaan luottamuksellisesti. Haastateltava voi olla mistä päin Suomea tahansa, haastattelu voidaan toteuttaa myös puhelimen välityksellä ja siihen saa valmistautua pohtimalla kysymyksiä etukäteen.

Tutkimuksen on määrä valmistua jouluksi 2019 ja toteutan haastattelut loppukesällä tai alkusyksyn aikana.

Ammatillisen mielenkiintoni lisäksi olen myös henkilökohtaisesti adoptioperheen biologinen lapsi. Veljeni adoptoitiin Johannesburgista ollessani 8-vuotias. Muistoni tuolta ajalta ja adoptiomatkasta ovat hyvin tarkat ja merkitykselliset.

Vastaan mielelläni kysymyksiin sähköpostilla. Otathan rohkeasti yhteyttä niin sovitaan haastattelu aika!

Selina Koskiniemi
selina.koskiniemi@seamk.fi

Taustakysymykset:

- Ketä perheeseen kuuluu?
- Minkä ikäinen olit, kun sait adoptiosisaruksen?
- Minkä ikäisenä sisaruksesi adoptoitiin?
- Minkä ikäinen olet nyt?
- Ikäero sinun ja adoptiosisaruksen välillä?

Haastattelukysymykset:

Teemat: Adoptiota edeltävä aika ja adoptioprosessi, adoptiomatka sekä kotona Suomessa

1. Tutkimuskysymys: *Miten biologinen lapsi kokee adoptioprosessin ja adoptioon valmistautumisen?*
 - Mitä muistat adoptiota edeltävästä ajasta, lapsuudestasi ennen adoptiota?
 - Miten sinulle kerrottiin adoptiosta?
 - Millaisia ajatuksia ja tunteita adoptio sinussa herätti?
 - Huomioitiinko mielipiteesi adoptioprosessissa?
 - Millaisia muistikuvia sinulla on adoptioprosessin etenemisestä?
 - Saitko tietää adoptiosisaruksen taustoista ennen adoptiomatkaa?
 - Miten reagoit, kun adoptio varmistui ja adoptiomatka lähestyi?

2. Tutkimuskysymys: *Millainen kokemus adoptiomatka on tulevan sisaruksen näkökulmasta?*
 - Miten sinä tai perheesi valmistauduitte adoptiomatkaan?
 - Ketä matkalle lähti?
 - Mitä muistat adoptiomatkasta? Kerro omin sanoin.
 - Millaisia tunteita sinulla oli, kun tapasit siskon/veljen ensimmäistä kertaa?

3. Tutkimuskysymys: *Miten adoptio vaikuttaa perheeseen ja miten perheen biologinen lapsi kokee muutoksen?*
 - Miten elämäsi on muuttunut adoption myötä?
 - Millainen sisaruussuhteenne oli lapsena?
 - Oliko teillä lapsena yhteisiä harrastuksia, ystäviä, sama koulu...?
 - Millainen sisaruussuhteenne on nyt?
 - Onko suhde vanhempiisi muuttunut adoption myötä?
 - Miten sinut huomioitiin, kun perheessä oli adoptiolapsi?
 - Olivatko vanhempiasi tasapuolisia sinua ja adoptiosisaruksia kohtaan?
 - Oletteko matkustaneet perheenä tai oletko yksin matkustanut sisaruksen kotimaahan adoption jälkeen? Jos kyllä, niin millaiset muistot sinulla on matkasta?
 - Miten lähipiirisi, sukulaiset, ystävät, koulukaverit... suhtautuivat adoptioon?
 - Millainen merkitys adoptiolla on ollut elämässäsi?
 - (Voisitko itse adoptoida?)